ژبپوهنه

دويم ځل د څه نوو

ميندنو سره

بنسټيزه، معيارې

Ketabton.com

ليكونكى: ډاكټر ماخان ميرزى شينوارى
ځوروونكى: انجنير زهير

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي څښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحيم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

سرليکونه:

د سريزې پر ځای باندې
کړنوييونه ١
–Nameنوم ٥
نر- ښځېوال نومونه ٥ Genus
ځانيز نومځاينيوي: ٧
د نومځاينيوو ډولونه: ٨
ادجکتيو يا خوي وی ٩
د خوييونو جګېدنه ١۴
د ژبنيزوتوکو پېژند: ١۵
غوندالجوړبنت بنونه ٢٢
ترنوييونه ٢٣
بنسټغونډال – او خنګيز غونډالترِنه
فونيم څه شی دی؟٢٧ phonem
Allophoneديوه غربلډولوالی ٢٨
دېستينګيم: Distingemګرافيم Graphem
مورفيم ٣٣ Morphem
فونيمبدليدنه په منځغږ کې ٣٠
Phonetikفونېتيک ٢١
فونولوژي٣١ Die Phonologie
مورفيم څه شی دی ٣٣
نيونه، ښوونه، غوښتنه ٣۵
۴ – قضيه يا تيورېم ٣۵ Theorem
ويناډولونه يا وينابنې: ۴١
ادورب يا قيد او ډولونه يې: ۴٢
د وييونو ترنې: ۴۵
سرغونډالي يا بنسټغونډالي ۴٧
غونډالجوړونه ۵۴
اتريبوت- ورزياتونه
Partizip پارتيڅيپ:
کړونی او پري – يا نه کړونی ۶١
ترنويي يا – لغات ۶۴
سيده– و ناسيده ويناوی ۶٧
انتروګاتيو غونډالي
خوزند/transformiéren
پيداښت
غونډالغړي ٧٠
انترجکشنونه(ويين ويونه يا دويلو ويونه)،
ترانزيتيواو اينترانزيتيو ٧۴
سيمانتيک ٧۶

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-ویې‌نډوله فونیتیک ۳۲

دویمه برخه ۸۱

پسې تړلي ۸۱

د پسې‌تړي لو ډولونه ۸۶

پسې‌ځاینیوي یا اړیکوییونه ۸۷

څنګه والي یا حالتونو ته څه اړتیا ۹۰

د دې لیکنې په لیکنو کښې څه ....؟۹۰

په پښتو کښې حالتونه ۹۱

حالت څه شی دی؟ ۹۲

پښتو ژبه دوه حالتونه لري ۹۲

حالتونه د تکیه اړنومځاینیو سره:۹۴

حالتونه د پوښتنو په بنسټ ۹۶

د حالتونه نوې څېړنپوهنه ۹۹

څنګه کړی شو دا روښانه کړو؟ ۱۰۲

د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا ۱۰۲

پرتله کونه ۱۰۴

خویوییونه د پسې‌ځاینیوو سره ۱۰۷

د حالتونو و روښانونو ته د مخه ۱۰۹

پسې‌ځاینیوي ۱۰۷

پسې‌ځاینیوي ۱۱۲

پرېدیکات یا غونډالویې‌نه ۱۱۴

خاوندوالي- ، داتیو شی ۱۱۷

اتریبوت د غونډالغړي برخې په څېړ ۱۱۹

ولاړ او پراته حالتونه. ۱۲۰

د نورو حالتونو سره و مخ ته ځو ۱۲۱

ابلاتیو یا بې‌لې‌دنه ۱۲۳

پوښتننومخځاینیوي: ۱۲۷

د ډاکتر ماخان میړي شینواري لیکنې او ژباړې ۱۲۹

د ډاکتر ماخان میړي شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه ۱۳۵

ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه: ۱۳۶

:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.... الف ....

د پیل خبرو پر ځای باندې.

پښتو ژبه ډېره هکپککونکې ده

د دې لپاره چې دا راته جوته شي، دا څو خبرې.

- ما نن د ۲۰۲۴-م ز ک د مای پر ۲۹-مه باندې و غوښتل (سترۍ یم)، چې د پښتو لیکنو او سوچبوچ لیکنو څخه لاس واخلم، خو ګورم، چې نوي څه تل کېدی شي او له دې امله یې د ما اند بدل کړ.

چې غوږتي پسې وهې په لاس به درشي.

د نن د ورځې د فکر او څېړنو او لیکنو سره د ما تازه میندنه:

الف - نوموییونه، کړنوییینه او خویوییونه، چې دربواړه هره یوه یې بېلې ځانګړنې لري: په نورو ژبو کښې دا دربواړه بنه بدلیږي یا ګردانیږي، خو په پښتو کښې دا سوچبوچ په بل ډول دي.

په پښتو کښې دا اړونده دندې د ګردان له مخې وسرته نه رسیږي او هر یو وییډله یې انډول بل ډول و سرته رسوی.

- په حالتونو یا اړیکنیوونو کښې د نوموییونو پوهېدنوړنه د مورفېمونو ،، د، له، په، پر، تر، و،، د نوموییونه و مخ ته د وریانوونو له لارې څخه کیږي.

- د خویوییونو جګېدنه هم د ،، ډېر، خوراډېر او زښتډېر،، له لار څخه و سرته رسیږي، چې دا یې ګردان نه، خو هغه په بل ډول د خویوییونو جګېدنې دنده پوره کوي.

- ما د مخه لیکلې وو، یا په دې اند وم، چې ګوندې کړنوییونه یا مهالوییونه ګردانیږي، خو داسې نه ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوییونه یا مهالوییونه نه ګردانیږي، خو د پسبتړلو په مرسته یې پوهېدنه غزیږي.

لکه: خورم، خورې، خوري، و خوره، ځم او نور.. دلته ګوره وخت اړونده بڼه-بدلېدنه نه شته، خو پوهېدنغزونه یې جوتیږي.

په بورته کښې –م(دا ګوره ام نه دی او ام ناسم دی)،-ې،-ي پسبتړلي دي، چې د بنسټوویونوپوهېدنه غزوي.

– پښتو یوه ایرګاتیو ژبه ده: دا په دې پوهېدنه، چې پښتو نومینایو اواکوزاتیو ژبه نه ده.

ب – پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلېکوس یا پروته او ولاړ او ښه یې کړونې او نه-کړونې حالتونه یا اړیکنیووني لري.

ت - پښتو دوه ډوله نومځاینیوي لري:

ت ۱ – ځانيز.

ت ۲ – کلېتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي.

و ت۱ ته ـ دا هم د یوګڼ اوس مهال کړنې لپاره دوه دي: زه،ما،ته،تا،هغه، هغهء(هغې).

و ت ۲ – دا هم دوه دي:

ت ۲ ۱ ـ پسبتکیه اړ نومځاینیوي: مې، دې، یې، مو او

ت ۲ ۲ – مختکیه اړ نومځاینیوي: را، در ، ور.

ټ - پسبتړلي شته، خو مختړلي نه شته.

ث – په پښتو کښې پسبځاینیوي شته، خومخځاینیوي نه شته.

ج – پسبتړلي: د مورفېمونو هغه ډله، چې د ویوونو غزېدنه زیاتوي، سافېکسونه یا پسې تړلي دي. او

چ - هغه مورفېمونه چې پوهېدنوړونکي، په ځانګړې توګه په اړیکنیوونو کښې د نومویینو سره، د،له،په، پر، تر، و دي. دا پوره د پام وړ دي او د موږ ډېرې سونځې همدلته دی، ځکه چې هر یو له دې مورفېمونو و نومویيونو ته د پوهېدنوړنې وروسته د ځانګړو او له همدو سره اړونده پسبځاینیوو یا اړیکوییونو پسې راځي. پر هغه باندې.

دلته ې ،، پر،، ، پوهنوړونکی مورفېم و ،، هغه،، ته او پسې بیا اړیکویی ،، باندې،، راځي او همداسې ،، پورې،، هم، لکه: پر هغه پورې ختې پورې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په پښتو ژبه کښې د کړنوییونو یا وخت وییونو ګردان نه شته(که غوارۍ فعلونو). په پښتو کښې د کړنوییونو بنسټ د وخت او کس سره سم د پسي تړلو په مرسته غزيږي. لکه خورم، خورې، خوري......ګورو، چې دلته د ،،خور، سره سفېکسونه یا پسي تړلي -م،-ې، -ي، -و ور زیاتیږي، چې دا د نورو ژبو د ګردان بدیل دی. ځنې ستونځو ته به پام وکړو، لکه په ،،وهل،، کښې، چې په روان مهال کښې ،،واهه،، دی او په تېر مهال کښې ،، و واهه،،. دا داسي بربښي، چې دلته دا لومړی ،، و،،د هغه تېر مهال لپاره راځي، همداسي په ،،و وهه،، کښې د امر لپاره راځي.

ژبپوهنه ۱ ۱ .

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې یم
خدایزده چې څه ومه اوس څه یم بیا به څه پاتې یم
تاب د سخن مې پاتې نه دی نور لیکلی نه شم
د یو ناتوانه اسویلي غوندې په خوله پاتې یم،،
حمزه بابا

د لوي ښبتن په سپېڅلي نامه

Verbکړنوی (لاتین verbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د یوه ویډول له پاره د ورځني (traditionellen) ګرامر یا ژبلار مسلکي وییه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پیښه یا یو حالتوی په ګوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور.یا دا

پیژند:

کړنویونه په خپله دنده کې د یوې غونډالي یو منځنی پرېډیکات جوړوي، چې په خپل ګردچاپیر یا چاپېریال کښي نور ټول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول یا دندې جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، مودال (د کړني د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په لیکنوکي ګوته ورته نیولشوې) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چې د یوه حالت وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

یا هغو ویی ته یو کړنوی وایي، چې څه کړل کیږي یا پېښیږي یا څه شی کیږي.
-- کړنوی په ځانیزه بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوګن یا ځانله: ۱ . کس: زه ځم. ۲ . کس: ته ځې. ۳ . کس: هغه ځې.
Plural (Mehrzahl) ډېرګڼ یا ډېر:

۱-م کسان. موږ ځو. ۲- م کسان: تاسو ځئ. ۳-م کسان: هغوي ځي
یادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دویم په ځای لیکل کیږي. زیات وخت – لکه د مخه مي چي ګوته ورته ونیوله: ۱ –م، ۲-م لیکل کیږي.   ....   ..
ډېره اړیینه یادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل غزونه ده او نه بنه بدلون یا ګردان، چې –م، -ې ... او نور یې پسې تړلي یا سافۍکسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د مخه ورسره تړلو ویونو پوهېدنه غزوي (روسته راځي).

ژبپوهنه ۱   ۲   .

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنویونه:

یېدل یا یل، چې ماته سم بربښي، لرل، کېدل.

د مرستندوې کړنویونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړیږي،

د بېلګې په توګه: موږ تللي یو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم یا خویوی سره ځانله یا یواځې وي.

د بېلګې په توګه: هغه ولاړ دی. زه وږی یم یا لوږه لرم(؟). زه نېکمرغه یم.
مودالکړنویونه: باید، غوښتل، اجازه لرل یا – ورکول...

هغه یا که غواړئ دا تل د یوه کړنوي د اینفینیتیو (بنسټبنه) سره په تړاو کې دي او د هغه سرچینییزه ویناوې بدلوي.
هغه کړی شي د بېلګې په توګه رابند کړي، یو څه هرومرو (مجبوریت) شي، یوه هیله یا غوښتنه(؟) ووایي(افاده کړي)، یو څه بېبندیزه یا خپلواک کړي.
بېلګه: هغه باید راشي، هغه دې بیده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه۳ - ناتوانه کړنویونه:

دا هغه کړنویونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټبنه .... ۱. بنسټ بنه .... ۲ . بنسټبنه.......۳ . بنسټبنه (۱)

انځورول ....   زه انځوروم ...... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل .... زه وايم.... ما وويل............ ما ويلي وو

توانمند يا غښتلي کړنويونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټبنه............. ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه...... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل............زه ځغلم........ زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل .... زه لامبم........ ما ولمبل....... ما لمبلې

ژبپوهنه ۱ ۳ .

دايوه بنسټ بڼه د بنسټ کړنويي له امله ده او دا پسي بله ترې منځ ته راغلې يا ور څخه راپاتې بنسټبنه يا ميراث دئ. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

نالاريز (نا منظم يا بې قاعدې يا بېلاريز) کړنويونه

بنسټبنه ....۱ . بنسټبنه..... ۲ . بنسټبنه..... ۳ . بنسټبنه

تلل .... زه ځم، .... زه لاړم...... زه تللی وم

اړينه يادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنويونو پوهېدنه غزيږي. او پرته له دې، ځانګړو ويونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نيوي هم خپله بڼه نه بدلوي، دوه نومځاينيوي لرو، چې په ډېرګڼ اړيکنيونويا حالتونو کښې يو پاتې کيږي:

لومړی: هغه کړنويونه، چې کېدل کيږي او بل يا پرې کړونې ته اړ نه دي، په هغوي کې يو نومځای نيوي پاتې کيږي، چې دا بڼه بدلون نه دي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

دويم. هغه کړنويونه چې پرېکړونی لري.
بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. ما خوړلې وه يا خوړلی وو.

په پښتو ژبلارکې کړنوييونه بڼه بدليدنوړ يا ګردانېدونکي وييونه نه دي او د پسې تړلو په مرسته يې اړونده پوهېدنه غزيږي لکه: ځم،ځو، .. خورم، خورم او ما وخوړه... او يوه کيدنه يا يو حالت په نخښه کوي يا ښايي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې امله بوختواليويي، مهالويي، يا کړنوی هم بلل کيږي او په لاندې برخو وېشل کيږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنيول،ورکول).
- کيدنويونه (لوييدل، زوربدل) دا داسې ويونه دي، چې کړوني ته اړتيا نه شته دا کړل کيږي نه، دا کيږي يا کيدل کيږي.

يادونه: کړنه او کيدنه: کړنه يو کړونی لري يعنې يوڅوک څه کوي اوکيدنه کړونی نه لري،هغه کيږي.دې تول ته بايد پام وشي او ښه شي.
بيا لنډ: په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوييونه نه ګردانيږي، خو پوهنه يې د پسېځاينيوو په مرسته غزيږي. خوړل، خوري، خورم. خورو، چې بنسټ وی همهغه او د بسېځاينيو په مرسته و غزېده.

ژبپوهنه ۱ ۴ .

- حالتويونه: حالت يا څنګه والی يا ښه يې اړيکنيونی (دا هغه ژبلاريز يا ګرامري کازوس، حالت يا پېړ نه دی) (درېدل، ژوندکول، پاتې کيدل يا پاتيدل). دا و منځپانګې تاکنې ته ګوتنيونه هم کيدی شي، داسې چې: شيبيزې بوختياوې، کيدنې اوحالتونه په نخښنه کولی شي(بيلګې: چمتووالی، پيښه، راتلنه). هغه ګرامري حالت يا اړيکنيوونکی وروسته څېړلکيږي

- د کړنوييونو توپير له نورو ويونو سره دی، چې دا په پښتو کښې يواځې يا هم ښه-بدليدونکی وييونه دي ياکه غواړی، ګردانيږي. اوس پوه شوم، چې کړنوييونه نه ګردانيږي

۱ – سپين ځي = تلل (سپين)= ت (س)

۲ – پيشو موږک ونيوه = نيول (پيشو، موږک)= ن (پ،م)

دا سم انديز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځيد:

- کړنوی: تلل: لاړم يا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی يم، تللی وم

- بوختواليوی: بوختتيا وې: لوستل.

منډې وهل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سپورت کول.

څوبیلګې: تلل

موږ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځئ.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو،ځئ،ځي، ځې،ځم.

ژبپوهنه ۱ ۵ .

اړیېنه یادونه: د موږ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا –م،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده غزېدنه ده او دا -م، -ئ او -و پسېتړلي دي (پسې تړلي دې وکتل شي).

یادونه: د سفېکس یا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بیلګې که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

موږ په پښتوکتابونو کښې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: موږ د فعل د پښتو له انډول سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

که رښتیا ووایم په کړنه پوهیږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی نوم دی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړیږي اونه په کړ

۲- پوښتنه داده، چې ایا کړنویی په کوم پای توري یا په روښانه توګه یې که ووایوپه کومي ،، یې،، سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

۳ – Nameنوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم: د یوه نوي پوهنیز پېژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا څه د معلومات – یا پوهېدنډېرى یا – سټ یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي، معلوماتومعلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړکې دي. یا

پېژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو وېینو څخه جوړه نخښه ونه یا په نخښه کونه، چې یو څوک د یوځلوالي په څېر راوباسي. ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنۍ نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالی،غونډوسکه او نور.

دنوم او نومن د توپیر لپاره یې پېژندونه سره پرتله کړی

ژبپوهنه ۱ ۶ .

دوه نور ژبنیز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شینومونه یا نوموېونه..

یادونه: که دا سوبستانتیو او نومونو ته نوموېونه ووایو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (ـوړاندیزونه):

نومونه/ سوبستانتیو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتیو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس کوي یې او حس کوي یې. له دې امله ،،نوموییونه،،.

د بېلګې په توګه:مېز، پاڼه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې فکر پرې- یا وربانديې کېږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه/سوبستانتیو ګڼونښې(تعداد بڼې) لري:

یواځی یا یوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، بړستن.

ډېر یا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، بړستنې

یادونه: د موږ ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وایي او له وګړي ځخه یې رانیولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

یو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې یا په ګڼ یو دی یا یواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

بیا: منه، منې. منه باید یوه وي، له دې داسې پوهېږو، چې ګڼ یې یو دی. منې، دلته باید دوه .... پنځه... منې وي، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرګڼ وایو، نو لنډ یوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر یا ډېرې). دلته که یو ګڼ وي، یا ډېر ګڼ، نو د ګڼ بڼه نه بدلیږي.

نوم/ شینوم یا نوموېونه په پښتو کې دوه نرښځیوالي یا نرښځیتوب دي، چې د پیداښت الې له لارې سره توپیریږي، داپه دې پوهېدنه چې دا نومونه نارینه او ښځینه دي.

نر- ښځیوال یا نرښځېتوب د نارینه او ښځینه لپاره د ناټاکلو پېژند نځښو له لارې: یو، یوه، له یوه، له یوې، او .... دا په هغه خپله موخه یا پوهېدنه وروسته راځي.

نرښځیتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو یا نوره هم ښه زیات یې د غږلرونکو تورو له لارې ځخه پېژندلکیږي یا ځرګندیږي، **<u>خو نه ټاکل کیږي</u>**.

بیا اړیینه یادونه:

دا دې په ګوته وي، چې نر/ښځیوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کیږي، دا همداسې له پیداښت ځخه دي، چې همدا یې ډېره غوره ده. د موږ ژبپوهان په دې هکله له پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د یوه غږلرونکي توري له لارې کړ یا کړنه او نوم غواړي وټاکي، چې دایې ژبنیزه لار نه ده. د تورو له لارې ځخه څه نه ټاکل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ژبلارېزه نه ده، چې غړ يو او دوه ليکنډولونه.

کوم توري دي، چې دا يې له مخې څخه يا له هغو څخه پېژندل کيږي (که وو ايو، چې کوم توري دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدی شي، يواځې په يوګڼه کره شي:

نارينه پر يوګڼېنه باندې: سړی/ پر ډېرګڼېنه باندې: سړي

ښځينه په يوګڼ: پياله/ ډېرګڼ: پيالې.

-- ډېرګڼ (په يوځاني نوميز) د پېژندنځښې سره جوړيږي.

موږ په پښتو کې يواځې ناټاکلې پېژندنځښې لرو: يو مېز، يوه پياله

ژبپوهنه ١ ٨ .

Pronomen نومځاينيوي (ياهم: لپاره ويونه):

يادونه: ګومان مې دی، چې د موږ زبپوهان ورته نومځري(؟) وايي، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بخښنې راته کوی، ملامت يم، خو څه وکړم، زموږد پښتو يا بيخې په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نوروژبو پوهنې. پوهيږو، چې داليکنې له کورڅخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په ګوته وي، چې نومځاينيوی هرو مرو د پرونوم انډول دی او همداسې دی، که غواړو او که نه ؟

نومځاينيوي:

پېژند: هغه ويېډولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چې د نومونوپر ځای باندې راځي يا د نومونوځای نيسي. نو له دې امله نومځاينيوي. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د موږ د پښتو ادبياتو کښې ورته نومځری وايي، چې رېښتيا نه ورباندې پوهېږم. ګومان مې دی ځری نماينده ته وايي، خو نومځاينيوی نمايېنده يا نومځری نه دی، هغه يې ځای نيسي.

ځانيز نومځاينيوي:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د يوګڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر يا ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې نومځاينيوي نه بدليږي، خو د يوګڼ لپاره، دا په دوه ډوله دي.

يادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانيولې ورته ،،لپاره،، ويونه هم وايي. پرونوم د نوم ځای نيسي، نو له دې امله نومځاينيوي بلل کيږي.

يادونه: په الماني ژبه کې نوم ګردانيږي يا بڼه بدليږي، خو په پښتو کښې بڼه بدليږدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې ځرګنديږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاينيو سره چې دا مورفيږمونه ورزيات شي، نو پوهيږدنه يې بدلوي لکه له ما، پرميږ ، تر کور او دما او نور.

.

ژبپوهنه ۱ .۹ .

يادونه:نومځاينيوي به په دويمه برخه کې پوره يا هغه د اړيينوالي له لارې و څيړل شي.

د نومځاينيو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه يا نومځاينيوي په انډول پښتو څيړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانيز يا شخصي نومځاينيوي

ځانيز يا شخصي نومځاينيوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ، تاسو(ن،ښ)، هغوي او د هغوي بدليدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاينيوي بڼه بدلون -لکه د الماني په حالاتو يا اړيکنيونو کښې- نه لري، دا به په اړونده ځای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - يا ښتنوالي نومځاينيوي

دا پوسسيسيو نومځاينيوي(خونديوالي نومځاينيوي) اړوندوالی يا خاوندوالی يعنې ملکيت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپيروو د مل په څير او د نومځاينيوي په څير د پر ځای- پر بڼه- يا پر څير بادندې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا په حالتونو کې ښه روښانه شوي. چې دا مې لیکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاینیو په بدلون، ښه یې پوهېدنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بریالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شریکې شوې هم دي او د م ک له لارې هم.

بیلګه

دا د ما بکس دی

دا دما دی

راګرځیدونې نومځاینیوي Reflexivpronomen

.

ژبپوهنه ۱ ۱۰ .

رفلکسیو- یا راګرځیدونې نومځاینیوي مورِ د راګرځیدنې یا بیرته راګرځیدنې سره (ځان تیرباسل یا ځان تیروتل، ځان ناسمیدل(غلتیدل(غلطیدل؟))) او رامات کړنو (ځان پیژندل) سره کاروو

بېلګه: دا به همدلته په یاد راوړم، چې دا غونډله په الماني اکوزاتیو ده، خو په پښتو کښې یې اړونده پوهېدنه کړنغونډله ده.

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تیرباسه یا زه تیروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ(یو له بل) سره پیژنو

یادونه: په پښتو کښې اکوزاتیو نه شته، نو دا غونډله د کړونې په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومروپښتو او الماني،همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي - پښتو انډول یې و ... ته نومځای نیوي

له نسبتي نومځاینیوو (هغه، دا، کوم،...) سره موږ نسبتي غونډالې په ګوته کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه:

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه(کوم)چې بانک وهلی یا لوټلی دی.

<u>Interrogativpronomen</u>

پوښتنوييزـ يا پوښتنيز نومځاينيوي

پوښتنيزنومځاينيوي (څوک، څه شی، و چا، د چا) په پوښتنغونداله کې د نوم په ځاي راځي، د هغه پسې یا د کوم چې مونږ پوښتنه کوو.

بېلګه:

له دې سره به لږستونځې ولرم،خوزه پوهيږم، چې تاسوله مانښه پوهيږی.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووايې؟

?Wer sagt das

دا څوک وايي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وویل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ويلي وو؟

يادونه: دلته ګوره له،، څوک،، څخه و ،،چا،، ته لاړه. دې سره يې پوره توپير شته.

<u>Demonstrativpronomen</u>.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام را – یا ور ګرځوني نومځاينيوي دي: دا،هغه وييونه دي، کوم مو چې پام و څه ته راګرځوي. موږ پام راګرځووني نومځای نيوي هلته کاروو، چې يو څه (د نورو له ډلې) راوباسو يا غوره کوو يا د پاموړ ګرځوو.

بيلګې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کميس غواړې يا هغه؟

Indefinit Pronomen

ناټاکلي نومځاينيوي.

دې ناټاکلو نومځاينيوو پورې اړه لری: يوڅه، نه‌سړی، يوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ يوشی ټوليزکوو

بيلګه:

(ايا) ته د ما لپاره يوڅه کړی شې؟

غوره يادونه:

په الماني کې د نومځاينيوي بڼه بدليږي، خو په پښتو کې د نوميز نومځاينييو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدليږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو بايد يوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېدم او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کيږي او که اجازه وي، دا به د ما ميندنه هم وبولم. داميندنه ځکه ليکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما وميندله.

خوي ويي (ډېر ګڼ يې: - وييونهAdjektivDasيا ورزيات شوی)

په ژبپوهنه کې هغه د وييونو ډله ده، کوم يا هغه چې د يوه څرګند شي يا يوه ذهني شي، يوې کيدني يا کړني يا حالت(څنګه والی) او داسي نور جوړښت روښانه يا تشريح کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،ځنګه،، وی(یو شی ځنګه دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستایننوم بولي او د ستاینوي او ستايېنوم په منځ کښې ستر تو پیر دی، ستايېنوی کېدی شي ستايېنوم شي، خو ستايېنوم ستايېنوی نه دی. د ستايننوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا ناښکلی وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

دا په دې پوهېدنه، چې خوینومونه جګېدنه نه لري. سپینګل کاکا کېدی شي سپین هم وي، خو هغه یې بیا خوي هم دی. ته بیا دلته ډېر سپینګل کا کا نه شي لیکلی او نه باید وي.

د سپین (خوي) او سپین (نوم) کاکا د دې دواړو سپین په منځ توپیر کړی شو؟

هو! که جګېدنه ورسره راتلله، خو خویوېي دی او که نه نوم یا نوموی دی. د نوم سره ډېر-خورا ډېر- سپین کاکا نه شي راتللی.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

.

ژبپوهنه ۱ ۱۳ .

attributiv اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلګې په توګه. ښکلي ورځ)

prädikativپرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلي ده) یا

adverbialادوربال (هغه ښکلي سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلي وي،خو د اوس لپاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویوییونو جګېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه کومپاراڅیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګوالی بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د خويونو ښه نه بدليږي يا د نورو ژبو لکه انګريزی يا جرمني په څېر ښه نه بدلوي يا نه ګردانيږي، خو اړونده ځګونه لري.

موږ به يې دا اوس همدا د ډېر،خورا-او زښت- سره درجه ځګه کړو.

<u>Positiv</u>: *schön*ښکلی

<u>Komparativ</u>: *schöner* ډېر ښکلی

<u>Superlativ</u>*schönstenam*خورا ښکلی

داسې خويوييونه هم شته، چې د هغوي د ځګونې سره ستوی بدليږي:

او موږيې بيا په ډېر اوخورا-او همداسې د زښت - سره ځګوو:

ښه،ډېر ښه ،خورا ښه يا خورا ډېر ښه ;gut, besser, am besten

ډېر، خورا ډېر، يا زښتډېر ، .viel, mehr, am meisten

دې ته تول مينه وال رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي. او دا

،، تر تولو ډېر،، چې څه وايي او پوره ناسم دی، وليکو

اوکه د نوروژبوڅخه يې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځنې خويويونه شته،چې په هغې کښې دا ځګيدنه نه شي راتللی:

تيک همغه يا مطلق خويويونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دېوي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله وليکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

د رنګونو ځګيدنه بيا شته لکه شين، تک شين، شين چک.

يادونه: دا ځګېدنه نه ده، ځکه، چې توليزه نه ده. دا د اړونده رنګ ځګېدنه نه، دا يې يو بلډولوالی دی، ځکه چې دا د برک لپاره نه راځي. تکبرک، يا برګچک نه شته.

سپين، تکسپين، سپينچک او همداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم ځګېدی شي يا ځګيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویوییونه او ډولونه یې:

-- خویويي یو څنګه والی یاحالت یا یو خوي په نخښه کوي،

په غونډاله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پیدا کوي یا میندي:

یو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کښې خویویونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...

ځنې ادجکتیو یا خویویونه د پسېترلي یا سیلبې له لارې پېژندلکیږي(پسې ترلیSuffix): ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتیو څخه جوړ دي:

.

دبېلګې په توګه: تیاره شین، غټستر، رنګارنګ...

-- د ادجکتیو یا خویویونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (يېدل (د شته والي) په څېر پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر(substantiviert)

په پښتو کې خویوییونه یا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدلیږي:

۱ – نومیز بڼه یې ځانیز: کوښښي زدکونکی پر ستایېلو باندې خوښیږي.

۲ – پریکړونی: کوښښي زدکونکی ستایلکیږي

۳ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - داتیو: ستایېنه وکوښښي زدکونکي ته ده. یا له کوښښي زدکونکي څخه ستاینه کیږي.
له کوښښي هلک سره ستایېنه مل ده. له کوښښي هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د حالتونو برخه په پام کښي ونیول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لړ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښښي. دلته زده کوونکی کوښښي دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښښي هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفیم ورزیاتیږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه بدلون دی او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خویوییونو جګېدنه

په پښتو کې د خویوییونو جګېدنه، لیکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو
اندول یې پر لاندې ډول باندې شته دی.

بنسټپوړی(زیاتېدنه یا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړی جګېدنپوړی(کومپاراتیو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دویم جګېدنپوړی(سوپرلاتیو Superlativ) خورا ګړندی، خورا جګ، خورا ښکلی.

یادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي او د ما په اند نه
شته، خو تاسو هم په کې فکر وکړی، خو هغه ،، تر ټولو،، ډېر ناسم دی.

-- خویوی له پرتلییزویونو سره: لکه، یا، له،

ښه کېدونکی یا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي یم لکه ته
Komparativ کومپاراتیو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي یې یا ته و ما ته.....

یادونه: د موږ ادیبان لیکي: ،،ترما ډېر لوي یې،،. او دا ناسم دی. په حالتونو یا اړیکوییونو
کښي روښنه کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو اړیکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنګ په څنګ وي.

(نوم/شینوم، نومځاینیوی، خوی وی یا ادورب)

اړیکوی تل هممهال یا سملاسي د مخه یا پسې پروت وي

یادونه: پرتله کونه له ،،و یو څه ته،، سره کیږي. لکه سپین و اتل ته جګ دی. که ووایو، چې: سپین نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده لیکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، لیکلو ته اړتیا نه شته یا زیات دی.
-- سړی څنګه یو پسې ځای نیوی یا اړیکوی له ادورب څخه توپېرولی شي؟
یو پسېځاینیوی د یوګڼ ویي په څېر د غونډالي غړی یا غونډالغړی نه دی.
-- یو ادورب د یوګڼ ویي په څېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلګه: ټکی د ګردی-دباندې (دلته د یوه ګډوله ویي په ځېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاینیوی یا اړیکوی د نوم/شینوم سره د پسېځاینیوي څنګه والي یا په حالت کې دی).

یادونه: ما په پیل کې داپورته غونډاله داسې لیکلې وه: ټکی له کردۍ څخه د باندې پروت دی.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۷ .

دا دپورته غونډالي ناسمه لیکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له ګردۍ څخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- یا ځایز ادوربال)
پرته له دې څخه کېدی شي یوګڼ یا ځانله ویونه د اړیکوي (مخ-یا(په پښتو کې مخځاینیوي نه شته) پسېځاینیوي) او د ترنوي په څېر هم وکارول شي.

بیا: د ګردی-دباندې، په دې پوهېدنه، چې دا دباندې د ګردۍ دی یا - - پورې اړه لري او که ووایو،، له ګردۍ څخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه یو بل چېرته کېدی شي وي.
بېلګه:

هغه د ګاډیټک په ترخ کې له کړکۍ څخه کتل. (اړیکوی له نوم/شینوم سره د داتیو په حالت کې)

هغه له کړکۍ څخه کتل، په داسې ترخ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (ترنه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبنيزوتوکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو له پاره دا پيژندونه بيا بيا راوړي، هيله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پيل کې بايد راوړل شوي ويی.

ويی:

يو ويی يو خپلواک ژبنيز يوون(يووالی يا ناسم يې واحد) دی. د يوه غږ يا سېلبې سره په مخامخوالي دا په پيدابښتي ژبه کې پرته له غږ يا سېلبې يوه خپلواکه پوهېدنه هم لري. يو ټوليز باوري پېژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما يې يواځې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بيا ګډ کړ.

پورته مو وويل چې وی ټوټه کېدی شي، مګر مورفيم نه ټوټه کېدونکی، چې له دې امله يې غږيووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا يو مورفېم يو وی وي.بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانګړتياوې هم شته، چې هغه په دباندنيو د پرمختتلو ژبو په ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توګه. لکه په موسيقي کښې يې لرو.

بيا

ويي څه شی دی؟:

يووی يو خپلواک ژبنيز يووالی(ناسم يې واحد)دی. په پيدابښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- يوخپلواکه يا ښه يې نااړونده پوهېدنه لري. يوټوليز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې داد ،، ويي ،، کليمه دژبپوهانو په منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يايې په بل څه يادوي . ګومان مې دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، ويي،، پرځای باندې ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يې څېړنې اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوې نورو ژبو کښې يې وګورئ..

غونډاله يا غونډله :

يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابندژبنی يووالی (واحدناسم دی) دی.
دغونډالکليمي پېژند له بېلابېلو ليدلورووركړ شوی دی، چې يو بل سره نه پټوي يا ښه يې نه پوښوي.په ټوله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې،د يوه ستر يووالي په څېر، پيژندلکېدی شي، چې د سينتاکس(پېژنديې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.ځني څرګندونغونډاله د خبرو اترو کمونيکېشن) دخورا کوچني د پوهونيووالي
پېژندلکيږي. خبرکړندول (خبراکت)په څېر ومنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د
څرګندوني کلمه کارول کيږي

دغونډالي کلمي ټاکلو له پاره ډېرډوله ليکني يا اندونه شته دی، چي د ټولو يوځايکونه نږدې
۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسيږي. هرژبنی ښوونځي خپله و ځان ته د غونډالي پېژند
ومنځته راوړي. بېلابېل سم انديز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنيزاو ساپوهنيز اړخونه لړ.
يو له بل سره يوغږيزکوي،ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چي د نخښونو پسي غونډاله يوه
يوائځنی کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني،چي يو بل سره غوښووني يا ګډغوښوونکې په دې
مانا چي ګډ څه سره لري) ځانپسي لري.

پارتيکل Partikelوړې ژبنی توټي

د نه بنه بدلېدونکو يا اوښتونو، په بېلابېلو وييدولونو پورې راتړولو شويو د نخښنو ژبنی
يووالی دی.

.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۹ .

NICHT(NOT) :PART

نه (پڅه ه) (نهء (هغه چي ګوډی الف يې برسر باندې راځي، نه شم موندلی))

د يوې وينا د نهء والي لپاره کارول کيږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل ورور ته يا له خپل ورور څخه
کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره(څخه، کره، پسې) نهء ځم.

-- د يوې ټولې يا پوره غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وييونو سره کارول کيږي، چي منفي يا کميزه پوهېدنه لري او دا و کميزه يا
منفي پوهېدنه يې کمزورې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، دا بد نه دی، مګر یو څه کم دي،،.

(Nein(no نه

نه (د روښانه ه) سره: د یوه ځواب لپاره کارولکیږي، چې یو امر، یوه غوښتنه، یوه هیله ونه مني.

کړی شي له ما سره مرسته وکړې؟

نه، زه وخت نهء لرم.

کړی شي له ما سره یوچای و څښي؟

نه، مننه!

ته باید هغه څه وکړې، چې زه یې درته وایم!

نه!.

.

- چې یوه هکپککونکي چېغه یا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه!، نه!، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې یوه وینا سمه یا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – یا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونی و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلي هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په دې ترخ کښې به هغه دا ليک د لاسه کړی

هغه وايي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

١. ١ Definitionsbefundپېژندپيداکونه

Schulduden دښوونځي دودن

Duden-Grammatik گرامردودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

ژبپوهنه ١ ٢١ .

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

داموضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

دپېژند پيداکونه:

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

دښوونځي دودن ـ(دودند الماني ژبې شننيزه کتابتون دی، چې په هره ځانگه يانږدې په هره ځانگه کې يې لري): دغونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، غونډله يو رابند ژبنی يا ترلې يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(وييونه او ويونډلې يا – گروپونو) يوځای اينوولشوي وي،،

داچې غونډالې د يوه ويي سره شتون لري(بېلگه يې : څه)، نوکېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويي څخه توپير ونه لري. ياتوپېر نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهم روښانه نه ده،، چې د ژبني يووالي لاندې څه پوهږو. يوه ويډله(سېنتاګما)هم پخپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبنيووالی دئ. نوله دې امله په پورته پېژند کې دوييونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبنی رابند يا پوښلی يووالی(واحد) دئ

نوله دې سره پورته پېژند د ويونو پرلپسې راتلنه،،په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دئ،،يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بېله دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې دڅه له امله يا کومې لارې يوه داسې وييډله دې ځان له يوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر يووالی يا يوون(واحدناسم دئ)دئ،چې د سينتاکس له لارې جوړېدی شي،،

دبلومفيلد پېژند له مخې،،: غونډاله دخورالويې خپلواک سينتاکتيکې بنې په څېر ، چې د خپلې لورې د هيڅ ګراماتيکې جوړښت په يوه خورا لويه سينتاکتيکې بڼه کې خوندي نه ده. ددودن ګرامر: ددودن ګرامر زيات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،،يوه غونډاله يو پوښلی يا رابند يووالی دئ، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دئ

موږنا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول يې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

.

ژبپوهنه ۱ ۲۲ .

د،،غونډالې،، کليمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي د اړتيا له مخې څخه يا اړيندوله د غونډالې يو يا ډېرغړي نه وي.

بېلابېل تيوپونه يا ډولونه سره توپيريږي:

<u>Anakoluth</u>[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه يا – پرېکېدنه: يوه پيچلې غونډاله دغونډاللړی او غونډالزياتونوسره سرې يو غونډالراګرځېدونکې هم بولي.

غونډالترنه

غونډالې کړی شي د يوه يوه ترونې(سيندېتيک)يا دډېرو ترونو(پولسيندېتيکي)يابې ترونې (اسيندېتيکي) يو دبل سره وتړل شي.

Beispiel:سيندېتيکي: :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سینډېټیکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسینډیټیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسینډېټیکي: ،،زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دي، پوهېږو.

بېلګه: ،،ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

پیداښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پیداښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ویل کیږي یا له انسانانو خبرې پرې کیږي یا یوه زېږېدلې ژبه، چې له یوې نا لاربښودشوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته به و دې ته هم ګوته ونیسم، چې ژبه –لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وايي- معامله یا کوتجګونه نه ده، پیداښت دی او پیداښت ګوتجګونه نه مني.

د ژبې نورډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې،هنري ژبې، د نخښو ژبې اونورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..،

ـ

ژبپوهنه ۱ ۲۳ .

بیا: چې له پیداښتي ژبې غږېږو، نو له دې سره جوړه یا غبرګ پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته د موږ له هلو ځلوڅخه، خو د اړتیاوو په بنسټ و منځته راغلي هغه ویونه، چې په پیداښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو،له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي.

تولیزپېژندیا غونډالجوړښت ښونه:<u>Syntax</u>

دسینتاکس لاندې سړی د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. داکره کوي ، چې څنګه له یوګې یا ځانله برخو- ویونو څخه موخه-ورې غونډالې جوړیږي–

د سینتاکس لاندې سړی یوځای-اینول شوی پیداښتي یا جوړښتیز نخښه سیستم په تولیزه توګه و نخښوته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دغونډالو جوړښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالي د ژبې د توکو له موخور يوځای ايشوولوڅخه جوړيږي.

ګډوله غونډالي- پيلونه

يوه ګډوله غونډاله له دوه يا ډېرو پوره غونډالوجوړه ده، چې هغوي يو د بل سره تړلې ، سماندیز خپلواکي غونډالي دي، چې ګډه موضوع لري او تړنوييونو،، او،، او همداسې ،،يا،،سره تړل کيږي. داډول غونډالتړنه تنظيم شوې(بنسټغونډاله يا اصلي غونډاله) تړنه بلل کيږي. تړنويونه(دبېلګې په توګه يا، او) سرېمنظمکوونکي تړنويونه بولي.
Numerale ګڼيز: دوه (دوې) لارې، شپږم ټولګی.

غوارړو چې ګڼونه په ګڼوننخښو وليکو: ۲ لارې، ۶ – م ټولګی(۶ ټولګی ناسم دئ).
-- ځنې نومونه/شينومونه د هغه د پسېسيلبې يا ښه يې تړلې(د پښتو ادبياتو کې لکه وروستاړې بلل کيږي، خو ما ته يې دا پسېتړلې موخه ور برېښي) د پسې مورفيم په مرسته يېژندلکيږي. دا کیدی شي په سفيکس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.

وال، کليواله، نرولي، ښخولي.............

Konjunktionتړنوييونه
دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري.
ژبپوهنه ۱ ۲۴ .

کونيونکڅيون (لاتين: پښتو انډول يې: تړوني يا تړنويي) ويډول

کونيونکڅيون، تړنوی، يونکڅيون په ګرامرکې يو وييډول دی، چې د ويونو، غونډلې برخو، يا غونډلو په منځ کې سينتکتيکي(syntaktische په نخښو) تړنې منځ ته راولي او هممهال سم انديزې يا ګرامري اړيکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه يا افاده کوي. د پوستپوزېڅيونونو يا اړيکويونو سره يوځای، چې ژبنيزې ورنږدې موخې پوره کوي، کيدی شي کونيونکڅيونونه د اړيکويونه Relatoren په څير رايوځای شي.
زه يې په دې پيل کې درې بيلګې راوړم، چې دوه يې د شميرپوهنې بنسټ تړوني دي.
دا بايد په نخښه کړم، چې دا په شميرپوهنه کښې ويناوې سره تړي، دا د ما د شميرپوهنې سم اند کتاب کې بيا ښه روښانه شوي اواړونده ليکنې يې هم شته.
لومړی:
،،يا،،
وکابل ته ځم يا وکندهار ته ځم. يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

و کابل- یا و کندهار ته ځم
دویم:
،،او،،
زه وجلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

وجلالاباد - او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه ترنویونه ،، او ،، او،، یا ،، د شمیرپوهنې سم اند بنستیز ترنویونه دي .
دریم:
،،پورې،،

یادونه: ما د دې له مخه ،، تر،، لیکلی وو، خو هغه ناسم دی. ،، تر ،، یو ناځپلواک پوهنېدنوورې او اړونده پسېځاینیوی یې ،، پورې دی،، له بېلګو څخه هم روښانه دی.
ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکټونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه و کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو څخه تر شپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ څخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځاییږي.

پورته غونډالي ته یوه یادونه، چې اړیینه ده: ځنې کسان به ووایي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پیل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،، پورې،، ترونوی یا اړیکوی دی او پرته له دې څخه ،، تر،،یو مورفیم دي که ،،تر،، یوه بله ګراماتیکي دنده هم و سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوباید وهڅیږو، چې ،،تر ،، د اړیکویونودنده په غاړه نه لري. دا دې په حالتونو کښې وکتل شي ځنې لیکوال اوپښتو پوهان دا ،، تر،، د پرتلې له پاره کاروي، خودا ناسم دی او ځنې په دې اند دي، چې دا مخځاینیوی دی. بله لیکنه کې به دا راوړل شي. بیا

ترنوییونو

سپین له ننګرهار څخه راځي. خوړه له خوست څخه راځي..

سپین له ننګرهار څخه راځي اوخوړه له خوست څخه راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر وخت د دوه غونډالو په منځ کې يوه سم انديزه تړنه شته وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځي يا و کونړ ته ځي.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونډاله د لومړۍغونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍغونډاله د دويمې غونډالې يو سم انديز پسېتلنه يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقيب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. ددوه غونډالو سم انديز ګډاړيکوالی د دوه تړنويونو له لارې جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسې-اړيکې د بېلګې په توګه تړنويونه ولې،چې،له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا(ولې) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

تړلشوې غونډالې د يوې کوما(بېلېدننخښه) له لارې سره بېليږي. تړنويونه لومړۍ او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنويونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټغونډال – او ځنګیز غونډالتړنه

تړنویونه د کړنې یا کړ نځای ټاکي. دکړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم اندیز غونډالتړنې دوه اریز- یااصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځاي په ځای وي). دتړنې دا ډول ځنګیز غونډالتړنه بلل کیږي یا سړی دا ډول تړنه ځنګیز غونډالتړنه – یا نیممنظمه تړنه بولې. تړنویونه سړی نیممنظمه تړوني بولې.

بېلګه: ځکه چې(ځنګیز غونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زیاتونه:

موږ په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. موږ هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکتیو او پاسیو لرو.

.

ژبپوهنه ۱ ۲۷ .

له ما سره، ښه یې د ما له لیکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې ټولې پوهنیزې لیکنې په پښتو لیکم او له دې سره د موږ ژبپوهان او لیکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو لیکل د موږ د لیکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتیا یوه ستره ستونځه ده، په رښتیا یوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتیا د هرې پوهنیزې ریښې په پښتو د لیکلو توان لري.

فونیم څه شی دی؟phonem

فونېم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیادونه:په نورو ژبو یا لږ ترلږه الماني کې ډېر ویونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو موږ په پښتوکې همداغږ، ګړ او ویل لرو. نه پوهیږم، چې اواز مو پښتو دئ او که نه؟ زه به په دې غږ او ګړپاتې شم او بیا له الماني به د هغه بل ډول غږ لپاره دا د غږ سره مل په یوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: فونیم زوړیوناني نوم دئ، چې په لاندې پوهېدنه دئ:

(Ein Phonem (له altgriechisch φωνή *phōnḗ*, پښتو: غږیا ګړ ')

دټولو غږونو یو ذهني ټولګی دئ، چې په یوه ګړیزه ژبه کې همغه یا برابره توپیرېدونکې دنده لري.

بېلګه: که فونیم/ښ/ راواخلو،نو دا په بېلو بېلو ځایونو کې په بېلا بېلډول ویل کیږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي یا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتوکې یې د ویونو په منځ کې کوم توپیر نه لري دایواځې د ویېنېډولونه دئ، لکه په ،،ښه،، کښې، چې په ځنو ځایونو کښې پرته له ښ په خ اوش هم وېل کیږي، خو موخه ترې همهغه پوهېدلکیږي،نو له دې امله ګړیزه ژبه یا په ویلوکې، خوکه کوم فونېم بدل شي، نو مانایې ورسره نه بدلیږي.

دلته په فونېم کې همداګړ یا غږ یووالی دئ یاکه غواړئ همدا یو غږ یو یوالی دئ لکه د/ ر/ یا/ت/ اونورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په وییی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په ګوته وي، چې دا غږ د سیلبې له لارې روښانه دئ..

ژبپوهنه ۱ ۲۸ .

ددې بېلګې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دئ،خو زه ورسره په پښتو کې

ستونځې لرم،چې هغه باید په ګډه سره اوبی کړو.

دایوونونه یا یووالي، نو په ژبه کې څنګه اوکوم دي؟

په پورته کې ګورو، چې/ر/ او/ ت/ موورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دئ. همدایې د پیژند یووالی دئ، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړئ، خو ګومان مې دئ، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا ګړ – یا غږڅپې ته به څه ووایو. راځئ،چې په دې سېلبې پاتې شو او که غواړئ سېلاب.

د سېلبې او څپې تو پیر غږ په څپو خوریږي سیلبې همهغه یو اواز راوېستنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،مار ،،/ ،،تار ،،

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او يواځې لومړي توري يې سره بدل دي او له دې امله يو هېدنبدلېدونکي دي.

ددې ويونو د پوهېدنو توپير د وېلو يا ليکلو،ويونو جوړې يا خورا کوچنۍ(مينيمال) جوړې بلل کيږي لکه دا پورته. مينيمال ځکه، چې هغه خورا کوچنۍ جوړې دې. وروسته روښانه پېژند شته

بيا: دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سېلبې په ځير رامنځ ته کيږي يا ومنځ ته راځي..

Allophoneديوه غږبلډولوالی

ددې يوه غږ ښ الوفونونه/ښ/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځايونو کې بېلابېلويل کيږي.

الوفون يوناني وی دی، چې الو دبل او فون د غږ ياګړپه مانا دي يعني بل ډول غږ يا اواز ياګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونېم بلډولوالی دی، چې د فونېم بدلون يا سبفونېم بدلون په نامه يادېږي

دسره خپلوانو ويونويا کلمو پېژند يا يې نوره هم ښه سره توپېړی پېژندونه يې:

Distingem : دېستينګېم

فونېم او ګرافېم د دېستينګېم کلمې يا د ويې لاندې سره راتوليږي يا رايوځای کيږي.

داپه دې مانا، چې ديستېنګېم دوه برخې دي: ګرافيم او فونېم.

Graphem ګرافېم:

. فونېم له ګرافېم څخه توپيريږي. ګرافېم د ليکلشوې ژبې خورا کوچنۍ ماناتوپيرېدونکی يووالی دی

Phonem فونېم

(c) ketabton.com: The Digital Library

.فونيم د ويونکې – يا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپيرپېدونکي يووالي دئ

مورفيم Morphem

يادونه: مورفيم دلته لنډ راغلی. بلځای کې بياپوره څېړلشوی دي.

فونيم له مورفيم څخه توپېر لري. فونيم د خورا کوچنی د ژبې پوهېدنتوپيرپېدونکی يوون يا يووالي په څېړ پيژند لري، په داسې حال کې **چې مورفيم د ژبې خورا کوچني پوهېدن-وړونکي يووالي** يا يوون په څېړ پېژند لري، چې دواړه سيمانتيکي ژبنيزه منځپانګه لري.

يادونه: دايو اوږد د خبرو څه لري، چې زه يې د ما د پاتې وخت سره لږ نورې شنني ته بې‌واکه يم، خو دامې داسې لږ څه پيژندونه له الماني څخه له تاسوسره ګډ کړل، په دې هيله، چې ستاسو مينه مې ورسره راپارولي وي، بيا وايم، چې دا پوهنه پرته له يوې وتلي ژبې د زده کړې څخه نه کيږي

ددې کلمو د يووالو پېژندونه

پورته مې وليکل، چې د فونيم يووالی لکه لاندې بېلګه کې/م/ دئ

دمورفيم يووالی سيلبې يا سيلاب دئ، هرمورفيم يو سېلبې دئ.

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،شل ،،/ شل،،(دش پخ پخ الف سره ويل

.

ژبپوهنه ١   ٣٠   .

دماناو توپير د ګريزوويونو جوړې يا خوراکوچنی(مينيمال) جوړې بلل کيږي

دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سېلبې په څير رامنځ ته کيږي يا و منځ ته راځي

بيايې يووالی: ددې پورته ژبنيو توکو يووالی نو د سېلبې څخه څرګنديږي، دا يو سېلبې دي او دا يې يووالی هم دئ. يووی کړی شي يو سېلبې يا ډېر سېلبې وي، مګردا ټول يوسېلبې دئ

فونيم د ويلشوې وي پوهېدنتوپيرپېدونکی يووالی دئ. داپه دې مانا، چې د يوه فونيم بدلول د يو بلفونيم سره د دوي پوهېدنه بدليږي يا تغير خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې لاندې څخه موخه پوهېدل کېږي او وروسته هم راځي.

دالاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونېم ماناوړونکییووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپیرونه په ګوته کوي

سړی ویلی شي: فونېم د یوه وي هغه خورا کوچنی غږیزه جوړښتبرخه ده، د ویي توپیرېدونکې دندې سره. دفونېم د بدلون له لارې د ویي مانا بدلیږي، دا فونېم پخپله نه مانا وړونکی دی.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پیلغږ کې

کور – ګور

مړه – پړه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پایغږ یا پایګړکې

کار- کال

ورور- خور

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر- ډار

ټول- ټال

یادونه: د مایه اند که دلته د غږ په ځای ګړ وکاروو ښه به وي.

فونېتیکPhonetik

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زړه یونانيφωνητικός phōnētikós,پښتوپوهېدنه يي غږ- یاګړاړوند,) .

φωνήphōnḗ, پښتوپوهېدنه يې غږ یا ګړ

یوپوهنیزدېسخيپلين يا دېسيپلين دی،چې ژبغږ په لاندې دلايلوڅېړي: په ستوني ګنده، مرۍ-،خوله او د پوزې په ورشوکې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستيکي خوي او د غږ يا ګړ کارونه د غوږونو اوانساني مغذ له لارې

دادوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېتيک یوه خپلواکه دېږو پوهنو په منځ کې ځغاستيځانګه ده لکه لينګوېستيک، اناتومي،فیزیولوژي، نوېرولوژي، فزيک او شمېړپوهنه. فونېتيکڅېړنورشو يا څېړن اله ګړېدلې ياويل شوې ژبه يا لنډ ګړژبه ده د هغې په ټولوربښتينوالي- ياريالېزه کولو کې.

فونېتیک هم لکه فونولوجی ویلشوې یا غږېدلي ژبه یا لنډ ګړژبه څیړي. فونېتیک د فونولوجي څخه ځان په یو بل اسپک یا کړنلاربېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو یا برخچاپېریال په څېړ غږونه په یوګونوژبو کې د خپلو پوهېدنتوپیرېدونکو دندو غږونه ټولګیزوي. په مخامخ يې فونېتيک د فزيکي ، نيورولوژی، فيزيولوژي د يو يو بلې ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پیدابښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

دفونولوژي پېژند:

.

ژبپوهنه ۱ ۳۲ .

Die Phonologie (زوړیوناني وی دی.φωνήphōnḗ, پښتوغږ ‘ , λόγος lógos, پښتوپوهنه) فونولوژي

په پښتوکښې غږپوهنه، د ژبپوهنې یوه برخورشو ده. داد ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کښې دفونيتيک څخه بايدرابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کښې يې بايد پولي وي:

په داسې حال کې چې فونیمیک د ژبغږونو روښانه خویونه څېړي، چې څنګه جوړیږي او فونولوژي د یوګونو ژبود غږونو ګړسیستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار یوه برخه جوړوي.

فونیتیک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند Definition

فونیتیک د ګړخپو یا ژبخپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت دویونکي او د هغه په کاراچونه د غوږ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزیکي، روحي یا اروا پوهنې او فیزیولوژیکي ګړموادوتولوالي په پام کې نیولو سره

دیوې پوهنې په څېر د فونېمیک د ژبغږونو رواجې څېړنو له مخې یې تاکل،د موډرنویا اوسنیو څېړنو په څیر تنګ دی.له دې امله لاندې فونېتیکي ځانګې سره توپیروو:

۱-ويېندوله یا ویېندولیز فونیتیک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غږیز فونیتیک د فونیتیک هغه ورشو ده،چې د ویل شوو جګو یا غږونو سره بوخته ده. دلته دبېلګې په توګه څېړل کیږي امپلیتودې یاجګوالی او فرکونځ

,akustische Phonetik

غږیزفونیتیک د فونیتیک

دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیکونکي په دا څلوروپرمختللو ژبو کې لوستل - او روښانه کولی شي.

.

ژبپوهنه ۱ ۳۳ .

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

داپورته ژبنیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پیداکولی شي

.فونېمیکphonemic

پېژند: دپیداښتې ژبې د غږیزې- اولیکنژبې روښانه روښانه ونه یا که غواړی‌شننه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

پیژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفېم د ژبپوهني د خورا کوچنیو ژبني یو والی (مورړ واحد وايو، خو دا ناسم دی) لپاره یوه مسلکي ویپنه ده، چې دا یوه پېژندنېزه پوهنه یا یوه گراماتیکي یا ژبپوهنیزه دنده لري. داسې کوچني یووالي یا یوونو ته ډېر وخت د ویونو د برخو په څېر کتلی شو، له دې امله دا کلمه مورفېم د ژبنيزې مورفولوژي منځني یا دزړي کلمه ده. دا بیا هم د کلمې و ویې ته نه سیده مخامخ ځایږي، بلکه کېدی شي هغې سره غوڅه هم کړي: یو ویې کړی شي ټوټه کړی شي او له دې امله له ډېرو مورفېمونو څخه جوړ وي، خو یو نا ټوټه کېدونکی وی سملاسي یو یواځني مورفېم وي.

کلمه ټاکنه: مورفېم په ټوله کښي د یوه کوچني پوهنوړونکي (ژبنيز) یووالي په څېر پېژند لري، ټیک لکه چې لرو: ،، مورفېم د یوه کوچني غږ(سېلبې) یا گرافیمي یووالي دی د یوې پوهېدنیزې یا گراماتیکي(ژبلاریزی) دندې په څیر.،،

د بېلګې په توګه لکه خور خورکې، لیکل (خور)-(کې)، دلته (خور) بنسټوی دی، دمور-پلار لور او(-کې) یې پایونه ده د پسېټړی دندې په بنه.

.

که د بېلګي په توګه ولرو: میزونه، لیکلی مېزونه (مېز-ونه) او لکه څنګه یې چې وایو هم، له دوه مورفېمونو جوړ دی: (مېز)-(ونه)، خو دلته میز بنسټ وی او –ونه یې ډېرګڼ دی، خو دلته د مورفېم او سېلبې په منځ کښې توپیر روښانه کیږي: [مي-زو-نه] او له دې امله ویلی شو، چې مورفیېم ټیک همهغه څه نه دي. دا هم یوه غزېدلي لیکنه ده، چې ګران ژبمینه-وال به یې د یوې پرمخ تللې ژبې څخه راونیسي.

- د زیاتو روښانونو لپاره: لرو: پلارتوب دا له دوه مورفېمونو څخه جوړ دی، پلار او توب، پلار پوهېدنه لري او توب پسېټړی دی، کومه پوهېدنه نه لرې، خو دا-توب د پلار پوهېدنه و پلارتوب ته غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او همدا ډول : له، پر، تر دا مورفيمونه خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنورونکي دي، دا په دې پوهېدنه، چې نورو ته پوهېدنه ورږي. دا به په حالتونو کښې ولولو، چې څنګه؟

دا دلته يې يواځې داسې لړ راوړم: له ما، تر ما، پر ما. دلته دا مورفېمونه د ،، ما ،، چې په ژبه کښې د تېروخت، د کړوني لپاره راځي او په دې غونډلو کښې به يې د نه کړوني و دندې ته پوهېدنه ورورلکيږي. له ما، تر ما لکه له ما څخه، تر ما پورې، پر ما باندې او نورګورى، چې دا له، تر، پر، مخځاينيوي يا پرېپوزېشنونه نه دي. دا په حالتونو کښې ښه روښانه شوي.

مورفيمونه د اوازونويا تورو کوچني ټولګي دي، چې دويي يو خپله مانا يا غوره والى ولري.

بيلګه: ،، لوي ،، وى يو مورفيم دى. دا د بيلګې په توګه په ،، لويوالي ،، ، ،،لويان،، کې کارولکيږي.
،، - والى،، هم يومورفيم دى. دا په دې پوهيدنه، چې يو شى داسې دى، لکه دا وى، په کوم پورې چې دى ترلکيږي. دا د بيلګې په توګه په ،، لويوالي،، ، ،،ښکليوالي،، ، ،، لټوالي،، کې کارولکيږي.
همداسې ،، –ان،، يو مورفيم دى.دا د نورو په څنګ کې کارول کيږي، چې وښايي، چې يو څه زيات په بر کې نيسي، د بيلګې په توګه ،،لويان،، ، ،،چرګان،،.
زيات ويونه له ډېرو مورفيمونو جوړ دي، که سرى مورفيمونه وپيژني، نو سرى کرى شي د وى په مانا ساده وپوهيږي.
مورفيمونه اوژبسيلبې زيات وخت همغه يا يو شى دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفيمونه دي. مګر سرى وايي،، ژوند-کول،، او

،،م- ګر،،.
يا
مورفيم
مورفيم خورا کوچنى اواز- يا غږيوون يا غږيووالى دى، کوم چې په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سرى د خپلواک او ترلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کې توپيروي، چې دا يواځې(فقط) د ويونوپه دننه کې رامنځ ته کيږي.
که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې دربزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل ګرامري مورفيمونه او ۱۰۰وييجوړونکي مورفيمونه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نااړوند یا خپلواک مورفیمونه :
لکه: میز ، پړ ، سر
تړلي یا بلواک مورفیمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنیونه یا کوچنیکونه
لویان، بنسټ + زیاتوالیپای
که تاسوپه نورو ژبو کي دا ګوری، ډېرې لیکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پیژندونه ورکړې، خوموخه – چې خورا واړه ژبیووالي دي – همغه ده.
،،مورفیم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له یوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

ما په پورته کې یا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، ډ .... سره،، د پ په توګه راوړي، خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفیمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. یا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې یو خورا کوچنی پوهنوړونکی یووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د یوځایکولو سره وییونه جوړېږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوییونو جوړوني او بڼې پوهني) یوه برخه ده.

یادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسېتړلي یا سافیکسونه دي.(هلته کتل کېدی شي).

نیونه، ښوونه، غوښتنه

.

.

دا ویونه، چې زه یې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شریکوم، زیات په شمیر پوهنه کې کارولکیږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کیږو.

وړاندنیونه (preconditio لنډ: نیونه ، فرضیه)

وړاندنیونه یو حالت او یا یو خوي دی، چې باید پوره وي، له دې د مخه چې یو بل حالت، یوه کړنه یا یو بل خوي او یا یوه بله پروسه د ښوني شي یا وښول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داخېلېدو اجازې د حق کېدو له پاره ازموینه زیات وخت یوه وړاندنیونه یا که غواړئ فرضیه ده

یوه وړاندنیونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندنیونه وي.

په سم اند کې وړاندنیونه په لاتین کې د پریمیس Premise په نامه هم بلل کیږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنیونه د یوې ښوونلارې یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندنیونه
inductionprecondition*Induktionsvoraussetzung*

پایونه د ایندکشن ښوونه(Induktionsbeweis (theproveofinduction) د ځانګړو څخه په ټولیزو پایونه) پیل په نخښه کوي.

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سویه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندنیونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندنیونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پیژندنه ده ، چې له اکسیومونو، ټاکندویو(پیژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبندي کیږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند د پایونې پرلپسي ده یا که غواړئ پایله ده.

.

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېستنه (ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیاینه یې تیاره ښوول شوي وي راوېستل کیږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischenښووني خبرې کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرپوهنیزې ښوونېز زیات وخت په وړو،وړوپلو د نورو غونډالو یا جملوپه بنسټ سرته رسیږي.

جوړښتیزې - او نا جوړښتیزې ښوونې.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، یا یوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبيايي، دا په دې مانا یا پوهېدنه چې، یواوبی جوړیږي یا منځ ته راځي.

د یوه نه جوړښتیزې ښوونې سره د خویونو لرلوسره د یوه اوبی شتون پاى کيږي. کله ختی ناسیده نیونې کيږي، چې اوبی یې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت)Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung یا ،، څرګند یا روښانه حکم ،،تضمین شوی قضاوت،، هم بلل کيږي، یوه جمله ده د ځانګړې مانا یا پوهېدنو سره او له ویونکي څخه داسې ویل کيږي، چې ټولیزه او د تل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ایالندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زیات اوسیدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

یوه غوښتنه نه یواځې لکه (څرکندونه) ویېنه یوه جمله ده د ټاکلي منځپانګې سره، بلکې یو ټولیزه کړنه کاروايي ده: د ویل شوې وینا لپاره یوه ټولیزه په اختیار کې نیونی (چې ګوندې د ټیکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کیدنه ده . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار"speachact" کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي ټیک (همداسې) ربښتیا وي یا نارښتیا. دا له دې امله موخه وړې دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې یا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي یعنې تصدیق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(یاني مخامخوالی یا تضاد یې وښوولی شي).

د نورو ژبنیو څرګندونو څخه یې رابېلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نيونو ودانې يا فقط نيولشوې يا نا جدي جملې. د بېلګې په توګه په ادبياتو، ژبتمرينونه يا ټوکې ټکالې لکه (،،په يوه وخت کې يو پاچا وو............،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهېږم، چې ايا دا به راشي،،)

۳ – تيوريتيکي نيونې(،، نيسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کليمه ټاکنه يا نومينال پېژند (،، د زياتو اتومونو ټينګه ټړنه دې ،، ماليکيول ،، و بلل شي.

۶ – د ځانيز خوند يا مزې ځرګندونه(،، دا موزيک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د ربښتياپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کيږي، د بېلګې په توګه موخه ورتيا، هنري خونديونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کيږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنګه جوړه شوې، داسې په نامه <u>empirische</u>يا په تجربو ودان، په ربښتيا faktischeيا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه ډېره زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې څخه درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه <u>empirische</u>ايمپريکي کارونه په پيداښتې پوهنو کې.

.

-- سم انديز-شميرپوهنيزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ريښه ۱۲ ده او پوره سم يې ۱۲±،،). دا د شميرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتيدونکي غوښتنې (،، سپين و برګ ته ښه باجه يا رباب وهي،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- یوه لار ،یوه کچه، اخلاقي غوښتني(،،سړی باید له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تیروتنې څخه و ناوړه کړنې یا ګوناه ته اړ شي،،). دا ډول غوښتني د نورماتیو-یا مثبت اخلاق Ethikالې دي.

-- hermeneutischeروښانه، موخه ښوونیزې غوښتنې (،،د سپین بیرغ ښکاره کونه دا پوهېدنه لري،چې: ،، موږتسلیم یو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دنني سایکولوژیکي یا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychischeoder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبینی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څیلزیوس ښایي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کیږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په یوګړو یا ځانګړو پېښو، اوسمهال یا راتلونکو پېښو.

(،، ګوېټې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوېټې په ځای مې کوم افغان لیکلی،نود زېږېدنې یا مرګ ورځ مې یې باید اسانه پیداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشینۍ).دا ډول غوښتنې د تاریخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شیانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډینګری شته،،).

--- په تجربوي قانونمندۍ یا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک یوه کریستال ګلنی په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کیږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

موږ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه یو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بیا باید وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Imperativ په امریه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شمیرپوهنه)

یادونه: دا په ژبپوهنه کې هم باید همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شمیرپوهنه اوسم اند کې یوه نوې پیژندنه ده، چې دا له اکسیومونو، پیژندونو او تازه پیژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کیږي یا جوړیږي.د دې لپاره چې د یوې جملې وینا وپیژندلشي، باید دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتیب په یوه اهرامډوله ترتیب په برخو ووېشل شي، چې ترتیب یې داسې بریښي:

۱- Lemmaمرستندوی جمله (د یوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲- Korollarد کره کونو یا ترې لاس ته راوړنو یوځایکول، چې دا له یوې جملې یا یوه پیژند بې له لویو بوختوالو څخه راکول کیږي. زیاتوخت پای لاسته راوړونې)

۳- Proposition (سم اندیزې ویناوې).

۴ – جمله یا تیوریم Theorem (پوهنیزه – او بنستجمله یا ستجمله. Theoremتر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکیږي.

تل ژبنیز – یا ورځنې ژبنیز لیدنې غوښتنه

--- تل ژبنیز لیدنې غوښتنه په تولیزه توګه فکر دی.. که سړي ته یو فکر یا پیښه پیدا شي، نو سړی کړی شي دا یوه غوښتنه وبولي.

بیلګه- غونداله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بیایم.

پوهېدنه یا مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له لیده یا له مخې:

ویناډولونه یا وینابڼې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې Modiمودوله یا ویناډولونه شته: اینديکاتيو، اوايمپيراتيو

اینديکاتيوIndikativنومينال وینابنه ده: ته کونيونکتيو ځې، هغه ځي او داسې نور.

د غوښتنو و پېژندنې ته څرګندونه

غوښتنې ډېر وخت د پېژندنې سره فرمولبندي کیږي، سره له دې چې پېژندنې يو مودوس دی، چې له هغې سره په رښتیایني خبرې کیږي. که ته یو څه وغواړې، نو ته دې وکړی شې، نو ستا مخامخ باید رېښتینی و پېژنې همداسې د تا په غوښتنو باور ولرې، نیسو چې ته او د تاملګرې او ملګري په يوه هنرمند غږیږي او ته د بېلګې په توګه لاندې ویناوې به کار اچوې یا په لاندې ویناو کار کوې:

هنرمند ډېرې پیسې ګټي.

له دې پرته هغه ډېر قراردادونه دلاسه کړې دي.

دا غونډلي تر هغې پورې غوښتنې دي، تر څو پورې یې چې رښتیاوالی نه وي ښوول - یا جوته شوې وي.

که د بېلګې په توګه دا نه وي تظمین شوي، چې دا هنر مند ډېرې پیسې اخلي، تر هغې پورې دا جمله یوه غوښتنه ده.

پېژدنهIndikativ

د پوهنيز پېژندپوهنې کره کوولو پېژند

پوهنيزې پېژندپوهنې erkentnisse يو رېښتينی پېژندلشوی رښتیاوالی انځوروي.

کونيونکتيو یا ناسيده وينابنه: غوښتن- یا هیله بنه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ايمپيراتيو Imperativامربنه: لاړ شۍ.

Konjunktivناسیده وینا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونیونکتیوپه هغه حالتونوکې کارول کیږي، چې ریښتونی نه، بلکه یواځې شونی یا ممکن وي. یا دا:

ډېر وخت وینا په ناسیده ویناکې د امکان یا شونتیا په چاپیریال کې راځي، دا د امکانښه یا شونتیا ښه او یا کېدنتیاښه هم بلل کیږي. کونیونکتیودا نه ښايي، چې یو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږده او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه لیکني مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مینه نوره هم زیاته شوه اوداسې وایم، چې په دې زاړه بدن یا تیروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب یا رابندونه او ډولونه یې (ګومان مې دی دې موږ قید وایو):

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دئ او یا یو اتریبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاس څخه، له دباندې څخه، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، وهلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد وخت؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)
.

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
موډال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، څرګند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر ، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتې‌ږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویویونه د خوندیونې او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

اړیکوینیز ادوربونه جوړیږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله. سم يې: پر څه هکله باندې
له تړنوي سره کېدی شي ویونه، وییوندلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

له ویونتړنو سره به ویونه، وییوندلې یا غونډلې یو له بل سره تړل کیږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو تړنې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: سپین، غرنی او تورګل و ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپینګل او ملالۍ سررول(بنسټرول یا اصل رول) لوبوي. (لکه په فیلم کې)

له وییېلو (- ګروپونو) سره تړنه

بېلګې: د ډلي کار ولاس ته راوړني به په یوه ستره پلاکات یا یوه لیدونکي تخته- لیک وښول شي.
په غونډالتړنو(Parataxe) کښې له دوه سرغونډالو سره.

بېلګې: سپین فیلمجوړونکی دی او سپینګل د کامرې و شا ته ولاړ دی.

ملالۍ غواړي وموزیم ته لاړه شي، خو (مګر) سپینه په مینه و سینما ته ځي.

له سر- یا بنسټغونډالي او څنګغونډالي سره غونډالزیاتونه یا ورزیاتونه

بېلګې: لمر بېرته ځلیږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنګي ودرېده.

پوستوالا یا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورینګي وه.
یادونه: و ما ته ګرامرې، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، باید وي، که د پسي ځاینیوو یا داتیو حالت دی.

یادونه: د ګرامر له مخې څخه به یې ،، سره له دې سره،، لیکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپیر ولري. ټولیز فکر اړیین دی.
له تړنویونو سره سړی کړی شي خپل نیت ووایي یا څرګند کړي.

یو له بل سره لړی کې(kopulativ):

بېلګې: همداسې، او، لکه څنګه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته) یا ښه یې:
له دې څخه پرته ، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: زه په سپورټتولنه کې غړی یم، همداسې په موزیکښونځي کې هم.

څه پردیکول (پردي)(disjunktiv):

یا- او یا، یا....

بېلګه: مور. یا په ګاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): څه بندول یا رابندول یا کمول

مګر، ځانله، تیک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلګه: مور. اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلګه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغی (را نه غی)، ځکه ګاډی ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلګه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوګیږي (که غواړی درد لري).

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له ، په ځای . نه-بلکه...

بېلګه: هغه په وربځو کې تېروت، چې په ځای یې بېرته وکوټه-ګی ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته)......

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تیاتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنګه، پس نو، کله چې، ټیک داسې....

بېلګه:سپین داسې اغیز وښود، چې ګونډې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په څرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- یا ځکه چې ---- یا له دې سره چې هغه زیات تمرین وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل یا قانع کول، ښه یې:ورباندې منل :

په رښتیا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جګړ څخه خبروو، خو مونږ بیا هم لاړو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زیات،مخامخ، هم، بیاهم، د څه مخامخ، خو

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مینه و سپورت ته ځي.

(proportional): نسبت څرګندونه (متناسب) یا پرتله ییز یا ورته:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پیسې اخلي. یا: سپین و روښان ته جګ دی.

(modal): یو رقم او ډول څرګندونه یا ښونه
په دې چې، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه مور نیکمرغه کوي، په دې چې یا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغونډالې یا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرګندوي او هو همداسې د څنګغونډالې پېل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خوندیوني له مخې سرې توپیروي:

:Haupsatz als Aussagesatz
سرغونډاله د ویناغونډالې په توګه

بېلګه: ورینګي وریږي. توپ رغړي. زدکونکی یوه غونډاله لیکي.

یادونه او پېژند: وینا د وییونو داسې څنګ پر څنګ باندې ایښوونه ده، چې یو رښتیا ارزښا رښتیا یا نارښتیاولري.

ویناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا یې ښوول کېدی شي یا باید و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

:Hauptsatz als Fragesatz
سر- یا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه: (ایا) ورېنګي سبا وریږي؟ ولې غونډوسکه ورغړېده؟ (ایا) ته یوه غونډاله لیکې؟

یادونه: که پام مو وي، نو د ویناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپیر نه لیدل کیږي، نو دا پوښتنغونډاله به یواځې له پوښتننخښې سره موخه وره کوو او که ،،ایا،، به ورسره لیکو؟

په ویېنه کې یې بیا روښانه توپیر شته.

:Hauptsatz als Aufforderungssatz
بنسټغونډاله د امریه غونډالې په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: سملاسي يوه غونډاله وليکه! ناسمون مه کوه!ليکه!

سرغونډاله د درنښت امريې په څېر

بېلګه: هيله ده چې په غونډال ليکنې پيل وکړې.

يا: که و هغه ته څه ووايې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالي په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پيل کړې!

سرغونډله د غږغونډلي په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسي ناوړه!
Infinitivsätze ايفينيتيو د کړنوي بنسټېنه يا بللبنه او و هغه ته خپله پوهېدنه
ورکوي.هغه له وی بنسټ او پايونې څخه جوړه ده. اينفينيتيوغونډالي له ټاکلو ويونو او
اوړونونو يا ښه يې ښه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلګه : ومخ ته لرل (د يو څه کړني). زه و مخ ته لرم، چې د تېنيس لوبه پيل کړم.

زيات وخت اينفينيتيوغونډاله له سرغونډالي وروسته ځای ياځای په ځای وي، داکړی شي
چې د غونډالي پيل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه
ټاکونکی)
اېنفينتيوغونډالي د کړنويونو سره په بنسټېنه غونډالي دي.

”Infinitivsätze ohne “auf
اينفينيتيو غونډالي بې له،، باندې،، څخه

بېلګې: پر څوکی ناست پاتې شه. سم يې: پرڅوکی باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

”Infinitivsätze mit “mit د الماني او پښتو غونډلجوړونه پوره توپير لري.
اينفينيتيو غونډلي له ،،سره،، سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیو غونډالي ،، مودال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

ته کړی شې (اجازه لرې) له ټولګې سره و رسختي یا و ارامی ته لاړ شې

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفیتیو غونډالي له ،، به،، سره

بېلګې: مور به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشې.

: Partizipialsätze

پارتیځیپغونډاله یوه څنګیزه غونډاله ده له پارتیځیب ۱ سره(پارتیځیپ پریزنس) یا له یوه پارتیځیب ۲ (پارتیځیپ پرفکت) سره. دا برخغونډاله د سرغونډالي و شي ته موخه لري او داپارتیځیپ په ډېرو حالتونو کې غزیږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیځیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلیږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خویوییي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنوییي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze
پارتیځیپ غونډالي د پارتیځیب ۱(پارتیځیپ اوس وخت) او پارتیځیپ ۲ (پارتیځیپ تېر وخت) سره جوړیږي.

پارتیځیپ ۱ له یوې پارتیځیپغونډالي له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلګې: په الوتکه کې ناست، وجګېدو ته صبر کوي.
.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتیځیپیالغونډاله کې له پارتیځیپ ۲ سره کړنه په بنسټ – یا سرغونډاله کې کړنې
څخه د مخه کړل کیږي.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي یا ګولساتونکي) وکولی شو
هغه ونیسي.

همدا اوس چې دی وېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz یوځایشوې غونډالې

یوه غونډاللړۍ(Parataxe) – غونډالتړنه هم بلل کیږي- له دوه یا ډېرو برابرارزښته
غونډالو څخه جوړیږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار وخرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزیاتونه (Hypotaxe)له سر- یا بنسټغونډالې (زیات وخت له یوه تړنوي سره تړلې)
څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هیپوتاکس لاندې د یوې څنګیزغونډالې د بلې څنګیزغونډالې سره ترتیبول
پوهیږو. یوه ګډوله غونډاله، چې له یو ځله یا له ډېرځلو هیپوتاکسو څخه لاس ته راغلې
وي، په ژبلار کې غونډالزیاتونه پوهېږو. (کېدی شي مور د مخه بل څه نومولي وي،
خو زه ترې خبر نه یم. زه ملامته یم).

له غونډالزیاتونې څخه په ژبلار کې یوه ګډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له یوې
بنسټ – یا سرغونډالې او له یوې څنګغونډالې څخه جوړه وي(او یا هم زیاتې
څنګیزغونډالې ولري). غونډالزیاتونه د هیپوتاکس په مېکانیزم جوړه یا ودانه ده.
بېلګه: زدکونکی پوهیږي. هغه باید زده کړي.

زدکونکی پوهیږي، چې هغه باید زده کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالزياتونه يا له څو غونډالو يوه جوړونه....

په غونډالزياتونه- يا له څو غونډالو څخه يوه جوړونه کې بنسټ-يا سرغونډاله او څنګيزغونډاله.

څنګيز- يا څنګغونډاله د بنسټغونډالي و مخ ته، و څنګ ته او يا د بنسټغونډالي په منځ کې وي. هلته يوه غونډالزياتونه و منځ ته راځي.

-- څنګيزغونډاله له بنسټغونډالي څخه د مخه:

بېلګې: دا چې يا ځکه چې باران وريږي، لوبه په کوټه کې کوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- څنګيزغونډاله د بنسټغونډالي پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، ځکه چې باران وريږي.

زه سينماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- څنګيز غونډاله د بنسټغونډالي منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وريږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې، چې وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- څنګيزغونډالې

څنګيزغونډالې کېدی شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپير شي، بيا کېدی شي غړيغونډالې وبلل شي.

-- شيغونډالې(غړيغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، بايد وخوري.(څوک بايد وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . - څه (شی) مې خوښوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- شیغونډاله(غړیغونډاله د خاوندوالي -، داتیو-، خاوندوالي- یا اړیکوین شی پر څېړ یا بڼه باندې):

بېلګه: زه پر یاد باندې لرم یا ښه یې: زه یاد لرم یا راوړم، چې هغې یوه جایزه ګټلې.(څه(شی) زه څه په یاد لرم؟)

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze:ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله یا هغه وخت) چې هغه د کورکار و پای ته ورساوه. (هغه کله و لمبا ته لاړ؟)

سپین ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپین ناوخته راغی؟)

Attributsätze:اتریبوتغونډالې:

اتریبوتغونډالې په ژبلار کې یوه څنګیزه غونډاله ده، چې د یوه اتریبوت دنده لري، داسې چې له یوه نوم (سوبستانتیو) یا د یوه سوبستانتیو ګروپ په واک کې وي.

بېلګې: سپي، چې غاپي، نه داړي.(کوم سپي نه داړي؟)
پیل(فیل) اموخت(عادت) لري یا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي) (پیل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze ترنغونډالې:

څنګغونډالې د ترنویونو له لارې لاربښودیږي

کړنوی زیات د څنګیزې غونډالې په پای کې ځای په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سړی دا توپیرولی شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالي (لاملغونډالي)

(ترنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه يې.
و سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پيل دی

(Konditionalsatz(شرطی غونډاله
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

بېلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم يا کړم، که ته راځې.

Modalsatz (Satz der Art und Weise) (د رقم او ډول غونډاله،)
(کنجنکشن يا ترنويونه: داسې چې يا که چېرې، که چېرې،که)

بېلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږی.

(Temporalsatz (Zeitsatz
(وختغونډاله)

(ترنويونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، په ترڅ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر،، ليکلی وو، خو د وروستيو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دی او څه پرېښوهېدنه نه لري. دا موصوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

يادونه: پورې د ترنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاينيوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. يا ۱۰ – ۱۱ بجو

بيا يادونه: دا ،، تر،، ګوره ترنويي نه دي، دا د حالت اړوند مورفېم دی او دا ،، پورې،، پسېترلی او ترنويي دی. دا په ګرامري حالتنو کښې روښانه شوې.

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د کاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېد.
ګومان مې دی لږ تکرار شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالجوړونه

یوه ساده غونډاله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېديکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېديکات)

ژوندېپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېديکات)

پلورونکي له مشتريانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېديکات)

ځوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېديکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېديکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېديکات)

سترنج د وختتېرولو له امله کړم

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت+ شی+ځای ادوربال+ پریدیکات)
وکوم ځایبدلونونو ته شونتیا شته؟ یا کوم ځایبدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
ځوان خپل ملګری ګوري. (شینوم+ د خاوندوالي شی+ پرېديکات)
پوښتنه یې هم همداسې ده، خو ،، ایا،، یې و مخه ته راتلی.
(ایا) دا ځوان خپل ملګری ګوري دا ځوان.(نوم+خاوندوالي شی+ پرېديکات)
شینوم(غونډال اله) او پرېديکات (غونډالوینا)

(یادونه: پرېديکات هغه څه دي، چې یوه کړنه کړل کیږي یایوه کړنه کیږي)

د غونډالغړو سره

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شینوم(غونډال اله) او له پرېډیکات(غونډالوینا) سره سړی کړی شي ساده غونډالې جوړې کړي.

بېلګې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سړی پخوي. ښځه ګنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ایا)هلک لوبیږي؟ (ایا) موټرروانیږي؟ (ایا) سړی پخوي؟

یادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به ځنګه راغلې وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتننخښه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو.
شی یا ښه یې نومویی کړی شي

یو نوم/ شینوم – یو نوموی -

یو نوموی له مل سره-

یونوم/شینوم له اتریبوت سره -

یا هم یو نومځاینیوی وي.

یادونه: په بخښنه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟(نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی
(Das Prädikat (Satzaussage
پرېډیکات (غونډالوینا) (څه کیږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښیږي...؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېډیکات وايي، څه دي، څه پېښېږي یا څه کړل کیږي یا څه کیږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېډیکات زده کول.

پرېډیکات تل یو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern
له غونډالغړو سره

شینوم یا نوموېي(غونډال اله) او پرېډیکات(غونډالوینا)

کېدی شي سړی ساده غونډالې جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالې په څېر: ایا کوچنی لوبې کوي؟ ایاموټر ځغلي؟

ایا سړی پخوي؟ ایا ښځه کار کوي؟

یادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ویلو څرګندیږي او زیات وخت د ،، یا ،، ورسره نه لیکي یا وایي.

اتریبوت- ورزیاتونه
اتریبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتیوي یا خویوییز اتریبوت(هم: اتریبوتي خویوییونه):

خویوی یا هم ګنوی له یوه نوم/سوبستانتیو سره زیاتیږي:
بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دریم ځای

:postpositionales Attribut

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرېپوزيشن لپاره څېړل وو، خو پښتو پرېپوزېشن نه لري، نو د تېر غونډې به کله د پښتو يو او کله بل حالت وي.

اتريبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د يوه شي ورزياوتونه

اړيکوييز اتريبوت:

اتريبوت کېدی شي له ډېرو وييونو او له نورو وييونو – د يوه اړيکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپيوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

:Genitivattribut
خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزياتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی ښه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښېده.

يادونه: موږ د څنګه والي يا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې ليکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو يې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizipپارتيڅيپ:

د کړنوي لپاره يوه د نخښوني ښه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خويوي (جګوالي توان) خويوييونه لري او له دې سره د کړنوي او خويويي په منځ کې ځای نيسي (په دواړو پارتيڅيب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتيڅيپ دی.،،

Partizip als Attribut ►
پارتيڅيپ د اتريبوت په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: خوښو لیدونکو پر خپلو ځایونو باندې چغې کړې

هغه په ځغاستندې – یا ځغاستپټۍ (ور) زدکړه (تمرین) ورکوله.

غونډالجوړ ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځۍ، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

ما غوښتل و سینما ته لاړ شم، خو باید په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لروده او د غاړې درد.

Perfekt = 2. Vergangenheit ۲ تېر وخت
Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit ► ۳ تېر وخت
راتلونکی . ► Futur I = 1. Zukunft ۱
راتلونکی . Futur II = 2. Zukunft۲ ►

تېر وخت او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنویونو ،، لرل،، یا ،، یل،، سره.

راتلونکي له مرستندوی کړنویې ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتیاده،

په پښتو غونډله کې کرونی چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو په بڼه دي، د کړنوي پای کې راځي او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له یوه وي څخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوی او کرونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خوری...

یادونه: دا پورته، چې مور اینکلتیکي نومځاینیوي بللي، دا په خټه کښې د کړنوییونو ، له وخت سره سم یا وخت اړنونده بڼه بدلون یا ګردان دی. مور په پښتو کښې داسې بلد شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

<u>يو، چې ګوندي د ببلګې په توګه ،، له ځم سره،، که ،، زه ،، ونه ليکو، نو دا به بسيا کوي. موږ يرې باندې پوهېږو، خو دلته مو هغه ګرامري پوهېدنه ناسمه کوي او دا په ياې کښې دا د وخت اړونده مورفېمونه مو ونا سمونونو ته رابولي، چې ګوندي په ،،راځم،، کښې به دا ،،- م،، د نومځاينيوي لپاره وي، خو داسې نه ده او دا د کړنويي د بڼېبدلون يا ګردان دی.</u>

فکر او مرسته: له دې سره ډېرو ګرانو ژبمينه-وال او ژبپوهانو، تاسو هم د لومړي ځل لپاره مخامخ کېږي.

مرسته: په پای کې د کړنې سره د کړونې ځاينيوي ځاينيوو تورو ته څه وايي؟

ايا دا لوريز يا لنډ نومځاينيوي دي، که څنګه؟

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اينکليتيکي نومځاينيوي بلل کيږي.

د کړنويونو بدلون يا بدلېدل (له لرل او به سره)

بېلګې ناتوانه کړنويونه .... بېلګې توانمند کړنويونه

اوسمهال: ..... زه وايم......... زه ځم

ته وايې .... ته ځې

هغه (ن، ښ) وايي ..... هغه (ن،ښ) خي

موږ وايو...............موږ ځو

تاسو وايئ............ تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وايي.............. هغوي (ن،ښ) ځئ

اوس تېر مهال يا پرفکت: ما ويل .... زه تللم(*)

تا ويل................ ته تللې

هغه(هغې) ويل .... هغه تللو، هغه تلله

تاسو ويل (ويلو)..... تاسو تللئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي ويل(ويلو).... هغوي تلل(تللې)

موږ وويل..................موږ لاړو (لاړلو)

تاسو وويل .... تاسو لاړئ (لاړلئ)

هغوي وويل(وويلو)..... هغوي لاړل (ښ لاړلې)

پرفکت :...... ما وويل............ زه لاړم (لاړلم)

تا وويل (وويلو)....... ته لاړلې

هغه، هغې وويلو ... هغه لاړه(لاړلو)

ښ. لاړه (لاړله)(توپير په ه کې دئ.

موږ وويلو .... موږ لاړو(لاړلو)

تاسو وويلو......... تاسو لاړلئ

هغوي وويل ....هغوئ(ن،ښ) لاړل (ښ. لاړلې)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لاړم فکر : ماويلي وو

تا وويل...... ته لاړلې .... تا ويلي وو

هغه، هغې وويل........ هغه(ن،ښ) لاړه (لاړله)

موږ وويلو .... موږ لاړلو

تاسو وويلو .... تاسو لاړلئ

هغوي وويلو................ هغوي (ن،ښ) لاړلو (لاړلې)

راتلونکی ۱ : زه به وايم................. زه به ځم

ته به وايې .... ته به ځې

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به وايي................ هغه به ځي

موږ به وايو........موږ به ځو

تاسو به وايئ............ تاسو به ځئ

هغوي به وايئ........ هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ويلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ويلي وي...... ته به تللی وې

هغه به ويلي وي........ هغه به تللی وي

هغه به ويلي وي..... هغه به تللې وي

موږ به ويلي وي........... موږ به تللي وو

تاسو به ويلي وي............. تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ويلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللي وي

لاندې ته يادونه: په لاندې کې د لرل او يل کړنويو سره بې له ځانيز نومځاينيوو هم دا غونډالې د يوه ويي په څېړ سمې دي. لرم، يم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – يا نه کړونی

غوره يادونه: موږ په الماني يا لاتين کې اکتيو او پاسيو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا په دې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني لرو، خو که په پښتو کښې ورته فکر وکړو، نو موږ په پښتو کې دا دريواړه لرو: کړونی، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو يا پېړ کښې ښه روښانه شوي دي. يا

يادونه: او هغه عربي يې فاعل او مفعول (کړونی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې يې بايد پرېکړونی او بل يې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی يې وبولو بسيا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کړنغونډالي کې شی (غونډالپوره کونکی) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کیږي.

کړنغونډاله(کړنبنه): ملالی(سبجکت) و هوګی(ابجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېډیکات).
ناکړنوی (زورپډبنه): هوګی(سبجکت) ډاډمنه کیږي (د ملالی له خوا)

Aktivاکتیو:

په یوه اکتیو- یا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالي هوګی ډاډه کوي.(ملالی کړونې ده، هغه و هوګی ته ډاډ ورکوي. هوګی نه کړونې یا موخه اله ده)

هوګی ربړیږي.(هوګی په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی دړه وازوي. (ځلمی پخپله دړه وازوي.)

زه ښوروا لړم. (زه پخپله ښوروا لړم)

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلګې: هوګی ډاډه کیږي. (هوګی پخپله څه نه کوي)

دړه وازیږي. (د دړې وازول پېښیږي. یو شی دا وازوي)

ښوروا لړلکیږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، یو کس یې لړي.)

پرېکړونی: سپین هوګی وهي. دلته سپین کړونی او هوګی پرېکړونې ده.

هوګی وهل کیږي: دلته هوګی نه کړونې ده. (دلته دې په ګډه فکر وشي).

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غونډالغړی، چې د کړنوي، په خاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه دما د کورکيلي لټوم.،، ،، د ما د کور کيلي،، يو نوميز غونډال غړی دی، چې د خاوندوالي په په بڼه کښې دئ او د يوه سيده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

يوه غوره يادونه: موږ بايد وهڅېږو، چې په خپلو ټولو ليکنو کې يو څه چې په پيداښې توګه راتلی شي، بې‌پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، بايد وليکو. له دې سره د غونډالې څرنګوالی هم په پام کې نيول کږي، چې بايد ونيول شي.

۱ – سيده شی نخښونه له سيمانتيکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سيده اغيزمن شی يا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کې‌دنجوړښتونو شی يا ابجکت کيږي. ،، د کور کيلي د ما له خوا څخه لټول کيږي.،،

۱ - ،، داسيده شی پسې نښتی له کړنويکړنو (يا د کړنوي له کړنو) څخه اغيزمن دی...،،

ويی - يا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسيده شی

ويپپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په داتيو ډول وي او د يوه شي سينتاکتيکي دنده پوره کوي. دا کليمه د برخې په څېر د جينيتيو لپاره دنده هم پوره کوي –

او داتيو شی همداسې اړيکوي شي لپاره کارول کيږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې بايد ليکل شوي وی، خو نور ورته سترړی شوم.
کارونبېلګه:

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومينال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتيو او پښتو کې ،، له تا،، حالت يا پېږ کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم،، ته د يوه سيده شي دنده پوره کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- د ناسیده شي نخښونه د داتیو لپاره کله د همهغه پوهنیزه کلمه د پاس کلیمي(دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ویلی، هغه بیابل څه دي) لپاره کارول کیږي پرته له اکوزاتیو(سیده شی) څخه.

-- دا ناسیده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سیده شي څخه په څېر نه د یوه ناکړوني غوندالي سبجک(نومویي) په څېر کارول کیږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کیږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسیده شی ،، له تا،، په داتیو حالت پاتیږي.

Der Konjunktiv ترنویي یا - لغات

کونیونکتیو یا کنجنکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ ترنویی ۱

۱ – کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوڅه) رابلنې ته وایي (افاده کوي).

دا چې ویل کیږي، لا تراوسه رښتیا شوي یا کړل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا څخه داسې غوښتلکیږي.

بېلګه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هګۍ واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسیده/ نه ویېزې (نه ور غږیزه) ویناوي جوړیږي.

بېلګې: ځوان وايي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وایي، هغه دې پیسې سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابڼه) ترنویز ۲ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړی خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.
کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلې وی.

ما به و تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.
بېلګې: نو دا به وو.

د ازموېنې لومړی پړاو به تا اوس و سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که مور د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په ترنویونو ۱ کې
اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ځې ته وایې ته خبرې کوې

هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.

موږ ځو موږ وایو موږ خبرې کوو

تاسو ځئ تاسو وایئ تاسو خبرې کوئ

هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي

Perfekt د تېر وخت کړنبنه او هم پایشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ویلي دي ما خبرې کړي

ته دې تللی وې تا ویلي دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي

موږ دې تللي یو موږ ویلي دي موږ خبرې کړي دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ویلي وي تاسو خبرې کړي دي

هغوي دې تللي وي هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووایم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووایې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووایې هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووایو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ویلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ویلي وي تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ویلي وي هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو موږ به ویلي وي موږ به خبرې کړې وي
تاسو به تللي وی تاسو به ویلي وي تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي هغوي به ویلي وي هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سیده ویناوې یا – خبرې یا ګړېدل(؟)

یادونه: ما پورته د هغه اړوند ویي دوه ډوله پوهېدنې لیکلي. دا توپیر لری. د سم اند له مخې وینا یو څه او خبرې بل څه دی. وینا یو ربنتیا ارزښت ربنتیا یا نارښتیا لري او هغه باید وښوول شي، چې داوینا ربنتیا او که نارښتیا ده او خبرې دا نه وایې. دا به داسې ووایو، چې ټول هغه ویل، چې دا د وینا پېژند نه لرې، خبرې دي.

سیده خبرې د یوې غونډالې برخه ده، چې ویونه بې‌رته ورکوي، کوم چې ویل شوي وي.

دا ویل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کیږي.

شونتیاوې:
پلار وویل: ،، نن موږ یو چکر وهو.،،

،،نن موږ یو چکر وهو،، ، پلار وویل.

،، نن،، ، پلار وویل، ،، موږ یو چکر وهو،،.

،، ایا نن یو چکر وهو؟،، ، سپین وپوښتل.

ـ

ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، موږ نن يو چکر وهو!،، ، سپين غږ کړ.

ناسيده خبرې Dir indirekten Rede

په ناسيده خبرو کې (نه وييزې خبرې) دا ويلشوې وييونه بېرته نه ورکوي، بلکه په يوه وييزه خبرې خبر ورکول کيږي.

سرې دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سرې د يوه بل يوه وييزه خبره يو دريم ته ورکوي.

ناسيده خبرې دې په کونيونکڅيون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپين و ماته وويل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکې) و لوبغالي ته ځي.

سپين و ما ته وويل، چې هغه نن د فوټبال(پښو غونډوسکې) ولوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسيده خبره په کونيونکڅيو ۲ کې ده، که کونيونکڅيون ۱ څخه يواځنی روښانه وي:

سپين وويل، که د هغه مورپلار نن يو نوی موټر اخستلی وی، ما به هيله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسيده خبرې زيات په اينديکاتيو وي، که روښانه وي، چې يوه ناسيده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې له يوه غونډاله کې له يوه پيلويي سره .

سپين وايي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري يا ----،--لومړيتوب لري.

انتروګاتيوغونډالې Interrogativsätze
روښانه ده، چې ته به په دې ويينو کې ځانله پوښتننخښه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکې يا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي وييونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټوليزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه یا په ټوله کې پوره پېچلې ده، -خو دېره دا بیا هم ښېخې سم اندیزه او یواځې کېدی شي- چې پېچلې روښانه شوې وي. ګرامر(پښتو ژبلار) ټکې په ټکې ژباړل شوی

.

(*) ،، د لیکلو هنر،،. نن موږ د دې لاندې د ویونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهېږو، دا په دې پوهېدنه چې د یوې ژبې لارسیستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو د موږ د پښتو ګرامر یا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپېریالونو ووېشو:

انعطاف(اوړېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د وییونو د څرنګه والي سره نه یو مخامخ شوي.

سړی په یوه څه هلته پوهیږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې یې پام ته راشي، چې څه! څه دي؟

اوړېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه وییوواو نورو کارول باید موخور وي.

اوړېدنه کې لور یا موخه له یوې لور یا یوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدلیږي.

یادونه: موږ په ځمککچپوهنه کې وایو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کږه خپله لوره اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلوي، نو له دې امله اوړونټکی ورته وایو.

خوزند/transformiéren

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

د اوړېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱ ا - ترانسفورمي یا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱ ا – کې د موټر لوربدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسیو یا بېرته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداښت(بې له ډېرو):

یادونه: کېدی شي دلته لږ بیا راتلنه وي، خو لوستل یې ښه دي،

.

ژبپوهنه ۱ ۷۰ .

ټولې هغه ژوندۍ او مړې څرګندېدنې یا پېښېدنې یا پېښې، چې بې د انسان له څه کړنې څخه شته یا ومنځ ته راځي پیداښت دی. یا پیداښتي دي

،، ناژوندی پیداښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تیګو، د ځمکي د سر برخو په څېر ټولوالی یا د ټاکلو ځایونو(چې انسانان نه وي ورغلي او یا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

،، غوړېدلی پیداښت،،

وییډولونه

په پښتو کې .... ویډولونه شته: نوم، ادجګټیو یا خوی وی، نومځاینیوی، ګنیزویونه، کړلویونه، ادوربونه، اړیکویونه یا نسبتي ویونه، ترنویونه او انترجکشنونه. دا ویونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ویډولونو ووېشل شي. دا د یوه لنډه یادونه وي او نور و مخ ته نه شم تللی.

غونډالغړي

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي جوړښت په واک کې دی. دلته یا له دې سره باید ته غونډالغړي او وییډولونه سره ردبدل نه کړې. ویډول ټولګی یا کاتیګوري بلل کیږي، په کوم کې چې ته هر ځانګړی ویي ترتیب کولی شې. غونډالغړي په څټ د یوې غونډالي توکي دي، دوي یوه دنده سرته رسوئ او کله کله کړی شي له یواځې یوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو یونو څخه هم یا وییګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغړو پورې شینوم، برېډیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتیوشی او اړیکویشی او همداسې ادوربالي ټاکني، چې کله، چېرته، څنګه او یا ولې یو څه پېښیږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي له یوه ژورې څېړنې څخه راوباسې.

وختبنه: موږ په پښتو کې درې وختبنې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې دا مهالبنيAdpositionenاړيکويونه يا نسبتي ويونه د کسانو، شيانو يا پېښنو په منځ کې اړيکې ټاکي. له دې امله اړيکويونه هم بللکيږي.دوی کړی شي کوزال **kausale** (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال **lokale** (ځای بېلګه: (کره، باندې)،

تمپورال **temporale** (وخت-بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅه ته) يا مودال **modale** رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه يا اړيکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه يا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاييز: (پر يوه بجه باندې، د ۱۱ بجو په شاوخوا کې، پر ۱۱ بجو باندې)، وختيز ـ له ۱۱ څخه

ګڼيز

ګڼيز ګڼونوييونه دي او ګڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانوډېرى(سټ) دي. داسې په نامه توانګڼونه هم شته(يو، دوه) يا هم څوموااليز (لومړی، دويم).

Interjektionenانترجکشنونه(ويين ويونه يا د وييونو ويونه) دا وييونوييونه يا افاده ويونه دی يا ټيک(فقط) ويل کيږي. دوي په رېښتيني د غونډالي سره يوغړيزوالي کې نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسوني ويلی شي(کله آ، هی هی ، بوی).

ويي جوړونه او وييپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکې همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځای اېښول شوي ويونه(ګډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه:

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړی په يوګونو غونډالغړو باندې يو ليد واچوې يا وپېژنې

د ِغونډالغړو ټاکنه

غونډالې له غونډالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنګه غونډالغړي ټاکلی شې او څومره غونډالغړي شتون لري يا شته دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلغړي څه شی دئ؟

:

ژبپوهنه ۱   ۷۲   .

لکه څنګه چې ته په ډاډ پوهېږې، غونډالي په خوښه نه دي جوړې شوې.دوي له غونډالغړو، په دې پوهېدنه چې له وییونو یا اړوند وییونډلي څخه جوړ دي. غونډالغړي د یوې غونډالي په دننه کې یواځې یا فقط د پوره برخې په څېر غونډالي ته ور واچول، لرې یا د بل ځای نیوي کېدی شي. سړی غونډالغړي په ورڅخه نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغړو سره توپېروي.

د غونډالغړو او وییډولونو په منځ کې څه توپیر دی؟

دا غوره ده، چې ته غونډالوییونه د وییډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اوړېدلیکړي، د بېلګې په توګه ادورب(وییډول) او ادوربال(غونډالغړي).

وویډولونه د غونډالي توکي دي، له دې سره هر یو ویي تنظیم یا ترتیب کیږي. کړنوییونه،نومونه یا خویوییونه د وییونډولونو بېلګې دي.

غونډالغړي یې په څټ یا مخامخ د غونډالي غړي دي. غونډالغړي بیا له بېلابېلو وییونو، وییډولونو یا وییډلو جوړ دي.

سپین چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپین: سبجکت یا نوم

- سرته رسوي: پرېدیکات(Prädikat غونډلوینا، چې یو شی یا څوک څه کوي او یا له هغه سره څه پېښیږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دئ یاشتون لري؟

ترې نه تېرېدونکو غونډالغړو پورې نوم او پرېدیکات اړه (که غواړئ تعلق) لري.

یوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغړي لري. ټول نور غونډالغړی لکه **adverbiale** ادوربال ټاکنې یا شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او نه هرومرو اړین.

ټاکل یا شیان پوره کونکي غونډالغړي دي او نه په زور اړیېن.

Das Subjekt سبجکت یا نوموېونه یا شیان

سبجکت تل د نومیز یا ښه یې د کړوني لپاره راځي او پوښتني ،، څوک و، چا، یاڅه؟،، ته ځواب ورکوي؟ سبجکت یا نوموېي په یوه غونډاله کې ښایي، څوک یا څه یو څه کوي. په هره پوره غونډاله کې باید یو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

نوم: ځوان بېدیږي.

ځانیز نوم: سپین بېدیږي.

نومځاینیوي: هغه بېده دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

له پوښتني ،، څوک، چا،څه؟ سره کړی شې په یوه غونډاله کې سبجکت وټاکې. دلته یو څو بېلګې:

پرون په تلوېزیون کې ښه فیلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزیون کې څوک یا څه وښوولشو؟ سبجکت: ښه فیلم.

هوګی په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک یا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟ سبجکت: هوګی.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم یا وماته یې خوښي راوبخښله.

پوښتنه: چا یا څه زه خوښ کړم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبجکت(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې.

.

یادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نومو‌ی یا سبجکت (دا ابجکت دی) د پرېکړوني لپاره هم راځي، خو د وخت سره اړوند یې د کړوني حالت سره نومځاینیوي بدلیږي.

بېلګه: څوک ووهل شو او چا وواهه. تېر وخت. او نور.

Transitivität (له لاتین *trānsitiō*) ترانزیتیواو اینترانزیتیو

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل)

پیل یادونه: زه دالیکنې له الماني ادبیاتو رانیسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه یا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شئ، نو مرسته مو مه سپموئ.

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه لیکم، چې هغه لوربدلون ته وایې، دا په دې پوهېدنه چې له یوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) یو ژبلاریز خوي دی، چې و یوه کړنوي یا په تولیزه توګه یوه جوړښت یا یوه غونډلې ته لیکل کېدی شي. ترانزیتیو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم یو(سیده) ابجکت یا موخه اله و مخ ته ولرو یا همداسې له یوه کړنوي وغوښتل شي.

intransitivاینترازیتیو هغه جوړښتونه همداسې کړنویونه بلل کیږي، چې سیده شی نه لري. که دوه شیان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv دیترانزیتیو(دي دوه ته وایي) بلل کیږي.

بیا:ترانزیتیو او اینترانزیتویا کړنیز – اوکېدنیز کړنوییونه او یا لازمي او متعدي: که رېښتیا ووایم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم یې لازمي او کوم متعدي دئ او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني یې ګورم، نو دا یو یې کړل کیږي او دابل یې کېدلکیږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکیږي)، نو ایا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړئ خوزند او ناخوزند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یې پېژند: هغه کړنوویونه ترانزیتیو دي، چې د کړوني په څنګ کې پرېکړونی هم لري (دوه ارګومنتونه). اینترانزیتیو یې په مخامخ یو کړونی بسیا کوي، داپه دې پوهېدنه، چې دایوه کړوني ته اړنه دی(یو ارګومنت) چې یوه غونډاله ترانزیتیو یا اېنترانزیتیو دی،
.

کېدی شي له پوهېدنې څخه یې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم یو ویې ترانزیتیو یا اېنترنزیتیو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمۍ ډوډۍ پخوي(ت)، ډوډۍ پخیږي(اېنت)

سپین کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کیږي(اینت).

د ترانزیتیو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل یا پوربوتل (لکه له یوې پولې).

د موږ ژبپوهان ورته لیږنده کړنه لیکلی.

پوهنیزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل:

کړنیز کړنوی او کېدنیز کړنوی یا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتیا نه شته، چې موږ دې د ترانزتیو او اینترانزتیو لاتین ویې پوهېدنه ولیکو. دا د ما د وړاندیز نومونه هغه څه سیده په ګوته کوي یا ښایي.

په تولنه کې: پلار او ځوی یا ځوي او پلار ترانزیتیو دي او ورور او بل ورور دا اینترانزتیو دي. له یو و بل ته سیده تلل او له یو و بل ته ناسیده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزیتیویتي د روښانونې په هکله نه هم اندیزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود تولیزې ژبنیز ژبلار ي سره مخامخ لیدلور.

ترانزیتیویتي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزیتیویتي د یوه ویې پر خوي باندې، چې د څنګه والی یا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي یا یې پېژند ورکړ شوی. د دې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې څخه يو کړنوی ترانزتيو دی(چې ،،موخه ور،، کړنوی هم بلل کيږي)، که د هغه يو مللوبغاړی څنګه والی يا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپيروننځبنه په پاسيووالي(نه کړنوالي) کې ده. يو کړنوی د دې له مخې ترانزيتيو دی، که د پاسيو و مخ ته تګ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت يا شی سبجکت کيږي.

بېلګه: هغه پيسې ليږي – دا پيسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزيتيويتي

په تيوليزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې)په څټ لږ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزيتيو ټاکنو پېژندنځبنو په څېړ په چوپړ کې دی، نو په ژبنيز ليدلور کې د خاوندوالي و منځ ته راتګ د يوه جوړښت ترانزيتيو خوي په څېړ راوړل کيږي. په ژبپوهنه کې څنګه والی ، حالت يا کاسوس په سر کې يې پېژند د ترانزيتيويتي له مخې ورکول کيږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالي(؟) ښه يې يا اکوزاتيو(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدی شي د تراتزيتيويتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه يې را استل وموخه ژبې ته لږ څه ډېريري او پېچلي کيږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په تيوليزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

سپي پوليس وداړه.

پام، سپی داړي.

دا دويمه غونداله يوه تيوليزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانګړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتيږي يا غاب مات شو(اينت)

مور مړی پخوي(ت)، مړی پخيږي(اينت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمرورانګې د واورو سړي ويلې کوي(ت). د واورو سړي ويلې کيږي(اينت).

کړلکيږي او کېدلکيږي يا کړنيز او کېدنيز.

سيمانتيکSEMANTIK

ـ

سيمانتيک د ژبې برخه ده، له ،، نخښنو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښنه د ويي ، کليمې او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځايناستې ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سيمانتيک د پيداښتې ژبې – دا هغه ژبه چې مورږ يې پېژنو او هغه د ژبې په څېړ راوړو چې څه به په سيماتيک کې و څېړل شي

په سيمانتيک کې د يوه ويي، د يوې نخښونې او يوې غونډلې پر پوهيدلو باندې لومړيتوب لري. که د بېلګې په توکه يو بې موخې يا ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدی شي د سيمانتيکي څېړنو پر بنسټ باندې د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښنه شي.

که څوک د يوه شي ژبنيزه پوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتيک سره بوخت وي.

.

سيمانتيک په نوې مېديا کې:

په دا اوس وخت کې سيمانتيک د برېښنا لټونماشينونو ښه والي کې هم يو غوره رول لوبوي. دا لټونماشينونه د يوه وي يا وييبرخو په مرسته يا لاس په پای کې کره ميندي، چې پلټونکی يا لټوونکی يې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کليمو سره تړل کيږي.

کړنډولونه او بدلونونه يې

يادونه: دلته هم شايد څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کيږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنويونه ټولګيز دي او بايد ټولګيز شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړلشوي وي، ځو ډېر ښه او که نه، نو دايې ښستيزه ليکنه او پيل دی، چې نوره بايد روښانه شی او روښانونه يې په ګرانو مينه والو لوستونکو او د ريښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم بايد وڅېړل شي. داسې پيل کوو:

و لاندې ته يادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومې غوښتل له تاسو سره يې ګډ کړم، چې يو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه يې را څخه سم ونه ليکل شو بخښنه دې وي او تاسو يې سم کړئ، چې همدا له اوس څخه مو د مرستې مننه (سم يې: له مرستې څخه مننه).

زه به دا وييونه داسې وبولم: کړنوييونه

۱ – ناځواکمن کړنوييونه: هغه ويونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره بڼه بدلوي، ناځواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۲ – ځواکمن کړنوييونه: هغه ويوونه چې پوره بڼه نه ساتي او په يوه لار بڼه بدلوي، خو ټوله بڼه د ناځواکمن وييونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۳ – بې لارې ګړنوييونه: هغه ويونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بېلارې کړنوييونه بلل کيږي.

دا ټول کړنوييونه دې ګران لوستونکي په ټولګيو د وېشلو وروسته سره ټولګيز وليکي.

بېلګې:

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږې، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی يم، درېدلی وې، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وبه درېږم، وبه درېږې، وبه درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خورم، خورې، خوري.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دې، خوړل يې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ويې) خوړ، خواړه يا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې(دې، مو، يې) وو.

راتلونکی: وبه يې خورم(خورو، خورې، خوری، خوري).

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، يې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړی، لاړه، لاړل، لاړه، لاړې(لاړلې)

روان مهال يا څنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

دا پورته ګوره درې ډوله کړنويونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورته نومځاينيوو کې موږ ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولې يا نه کاريږي او که څنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګوری.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځې لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شی.

يوه بله ستونځه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ژبلار کې له يوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خويويونه داسې انګېرل کيږي، چې ګوندې کړنوييونه دي، چې له تاسو سره يې ګډوم:

مور. خويويونه لرو او پوښتو، چې د دې خويويونو سره يو څه څنګه ابادوو:

خويوييونه: سپين، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټيټ.

يوه څه ته خوي ورکړه څنګه کيږي؟

که يو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خويويی + کول

ژبپوهنه ۱ ۸۰ .

که يو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خويوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپين، سپينول، که سپينکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلی کول ورسرهسم نه راځي او کهښه نه برېښي؟ نور دې ګران مينوال سره جوړ کړي.

يو نوم او يا شي ته يو خوي ورکول:

په ځنو خويوييونو پسې ول زياتيږي. داپه دې پوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزياتې، دا په دې پوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړنې دي او که بايد يوې لار ته سره راوړل شي او ايا دې کې هم يوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټيټول جګول

دا هم فکر ته راځې، چې ګوندې دا به هممغه لار وي، چې په ځنو ځايونو کې دا د کول ،، ک ،، نه ليکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بلې خوا په پورته کې یو توپیر په دې کې شته، چې دا لومړی خویوی په ،،ه،، پایکیږي او دا بل بیا په بې‌غږیزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمینه وال سره و څېړي.

خویوییونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جګې‌دنلار یې د نورو ژبو په څېر لکه الماني یا درې نه ده، خو بیاهم د جګې‌دنې توان په ډېر، خورا ډېر، زښتډېر سره کېږي.

.

.

.

دویمه برخه

حالتونه یا څنګه والی

پسي تړلیSaffix

Suffix پسي تړلی

دا چې سفېکس یو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس له پېژند څخه به پیل وکړو.

Affix تړلی: افیکسونه یا د وییونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی یم، ځکه تاړي یا تړي راته سم ژبنیز جوړښتونه نه برېښي) د وییونو ژبنیز مورفولوژیکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (یو (په یو بنسټ پورې) تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنیزو توکو د ورزیاتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټوییي په څېر نه دی. هغه وییونه چې افېکسونه ور سره تړلکیږي، بنسټوییونه بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفیکسونه یا د وییونو پسې تړلي، د وییونو ژبنیز مورفولوژیکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (یو تړلی مورفیم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزیاتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د موږ په ادبیاتو کښې روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې بریښي، چې پسې تړلي یې موخه سمه په ګوته کوي.تاړی د موږ ژبپوهان د تړلي د لنډیز لپاره کاروي، چې ژبلاریزه نه ده) دا د بنسټویي په څېر نه دی. هغه وییونه چې سفېکسونه ور پسې تړلکیږي، بنسټوییونه بلل کیږي.

Suffix پسېتړلی یوه سیلبې(په پښتو کښې یو یا څو سېلبې) یا مورفېمونه چې په یوه ویې پسې تړل کیږي، له دې امله پسېتړلي بلل کیږي. لکه: -تیا، -والی، -توب لکه لویوالی، زړورتیا، کوچنیتوب.

:

په الماني ژبه کې سفېکس ته سیلبې هم وايي، خو دا په پښتو کښې داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې موږ ،، - والی،، لرو او دا دوه سیلبې دی او یا لکه پښتونولي. په الماني بیا سېلبې نه شي پوره کولی.

کېدی شي یو سفېکس یا پسېتړلی د بنسټویي په پای کې نه وي، ځکه، چې یو بنسټ ویي پسې څو سفېکسونه یو په بل پسې راتللی شي. لکه ښکلتیاوې. دلته ګوره ،، تیا،، او ،، وې،، سفېکسونه یا پسې تړلي دي.

د مورفېم پېژند: مورفېم د یوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی دی. د بېلابېلو مورفېمونو ګډوله کولو له لارې څخه وییونه جوړیږي.

Suffix او سیلبې په بیلابیلو ګرامري هوارو یا سطحو کې پراته دي. سفېکسونه مورفولوژیکي یووالي دي او سیلبې غږیز جوړښتیووالي دي. مورفولوژیکي او غږیز وییونو توپیرکونه دې یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رابېلیدنپسېتړلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسېتړلي په منځ کې د سیلبو بېلونه نه مني او یا په پښتو کې یې ځنې دوه سیلبې هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، چې له دې څخه لا ښه بېلګه پیدا شي.

یادونه: په اېنفورماتیک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کیږي یا بل ډول ور څخه پوهېدل کیږي، چې هغه دلته نه څېړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Präfix پرېفېکس یا مختړلي(مختاړي؟) لنډ: یوه مخسېلبي ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټویونو- چې دا د مخه ور سره تړلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته یا ما نه دې موندلي. مرسته!

پسېتړلي لکه: -توب، -تیا، - والی. دا یو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسېتړلو بنسټوییونو پوهېدني غزوي.

یادونه: په ګډوله نومونو کې یې کوم یو مختړلي او پسېتړلي نه دي. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسېتړلو دندې:

-- نومیز کوونکي پسېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

-- خوبیز کېدونکی پسېتړلی: لکه سړیتوب، کوچنیوالی

-- نرښځینه ټاکونکی پسېتړلي: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکې.

پسېتړلي کړی شي له یوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې.

لویوالی، هوښیار تیاکړونکی یا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی یا کورګوتی.

یادونه: که راوړل وګورو، نو کېدی شي واندو یا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېفېکس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اینکلیتیکي نومځاینیوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنویي سره سرېښ دی..

یادونه: په یو څه پوهېدل او یو څه سم بلل یا لیکل، د دې توپیر باید وشي.

موږ ډېر یا لږ د ورسره بلدتیا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ویل کېږي، چې دا ،، څخه،، دلته حزف کېږي، خو دا ناسم دی. د ،، له ما،، یواځې دنومځاینیوي ،، ما،، چې په کړوني حالت کې د ،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

موږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په څت که ولړو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسېځاینیوي په څېر راځي، نو که دا ونه لیکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. ورباندې پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، څخه،، سره، کره پسي هم ور سره د پسېځاينيوو په څېر راځي، نو د ،، څخه،، نه ليکل يا حزف(حذف) ځکه هم ناسم دی، چي ،، له ما لاړ،، نو داسي به و اندو، چي له ما څخه لاړ، خو دلته هر يو له پورته پسېځاينيوو ،،سره، کره، پسې او څخه،، څخه راتللی شي.

له پسېتړلو سره د موږ د ليکوالانو ستونځي:

که پسېتړلي له پورته پېژند څخه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کيږو. په ښوونځي کي ګوره مختړلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتيا کې دا ،، - تيا،، پسېتړلی دی. دا مې ګوره ،،تيا،، نه او ،،–تيا،، مې ليکلی، ځکه چې ،، تيا ،، يواځې نه راځي يا نه ليکلکيږي.

پسي ځاينيوي؟) نسبتيوونه يا(و) ته ويونه) يا

پسي ځاينيوي، خو ښه يې اړيکويونه

ژبپوهنه ۲ ۸۴ .

يادونه : دا دې دلته بيا هم په ګوته شي، چې په پښتو کې پرېپوزېشنونه نه شته او هغه څه چې ما هم – لکه د موږ ژبمينه والو - له دې څخه د مخه کله ، کله داسې يا مختړلي بللي دي، خو هغه ناسم دي.

هغه ويونه، چې نور ويونه يو له بل سره اړيکوکې راولي اويو ټاکلی(ځايز، وختيز اوداسې نور، بې له بدلون څخه) نسبت يا اړوندوالی ورکوي، نسبتويي د بيلګې په توګه په، باندې، سره، لپاره،،څخه، ته. بلل کيږي

پسېځاينيوي.

پېژند: د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کي د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم ورته ويلی شو

پوستپوزېشن د غوښتنې حالت سره سم يا د پو هېدنې سره سم ټولګيزاو ډليزکيږي

پوښتني ته په ځواب کې،، وچيرته؟،، ((يو) شی وچيرته اېښودل شوی؟ يو شی وچيرته خوزښت کې دی؟)

کړنوييونه چې ځای اړوندوالی په نخښه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پرېوتلliegen (= tolie

(درېدل stehen (= to stand

(کښیناستلsitzen (= tosit

(ځوړندېدل یا ځوړندول hängen (= to hang

چوخول)stecken (= to stick

(ایښول legen (sich) (= to lay

(ځایپه ځای کول stellen (sich) (= to place

(کښیناستل setzen (sich) (= to sit

(زوړندول hängen (= to hang

(ننباسل،چوخول stecken (= to stick

بیا لنډ:

پسېځاینیوي کیدی شي د خپلې کاروني له مخې سره توپیر- یا بیل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنویونه: و چیر ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چیرته اوسیږي؟ په خوست کې.

ښاغلی سپین و چیرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله،پر څو بجو باندې، تر کله پورې، له کله(له کوم وخت یا له څه وخت) څخه،

دیوکال پایلوبه کله ده؟ په راتلونکې یوه نی کښې او که پر... باندې.

فیلم پر څو بجو باندې پیلیږي؟ پر اته بجو اوپنځلس دقیقو باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ یا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومیاشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ..../ پوښتنې: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موړسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له- امله (ستونځې شته. دا له امله یو ویې دی دا هم لکه لپاره. الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کریرې) لپاره

کله خراب بیدېږې؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنویینه له پوستپوزېښنې پوره کېدنې سره

له یوه څه سره میل لرل: سپین له څه سره میل لري؟ ټیک له موټرو سره.

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پیسو څخه.

.

د مخه یادونه:څنګه والي یا وحالتونو ته څه اړتیا لرو؟

د څنګه والي یا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شینوم په غونډله کې کوم رول غوره کوي یا نیسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي یا په اړیکو کې) د غونډالي د نورو وییونو سره ځای نیسي یا کارول کیږي. بې له څنګه والي یا حالت څخه به دېرې غونډالې نه پوهېدونې یا هکپکونکې برېښېدې یا برېښیږي.

دا د یوه پوهنتوني پوهنیزه لیکنه نه ده، د ښوونځې ساده لیکنه ده.

د دې لیکنې په لیکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه یا پیر لري.

۲ – د یو چا په لیکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

۳ – مورفیمونه څه دنده لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاينيوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو يوه ارګاتيو ژبه ده. او

۶ – په يو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې، په ګومان مې، چې د الماني ژبې لپاره يا د الماني ژبو لپاره ليکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتيو حالت دی. همدا يوه غونډله او بس.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکې څه وو، خو هغه خورا ډېره يا بنسټيزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنی ليکنې مې دا وروستنی ليکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نويو څه کتل او له پورته يادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کارولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې ګوندي د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دېږندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه ميندو، چې دايې غوره ګټه اخستل دي.

.

.

حالتونه، څنګه والی يا اړيکنيوونکي

د ما له ټولو ليکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چې وښايم، پوهنې په پښتو هم ليکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

يادونه۱ :دا د ما ټولې ګرامري ليکنې، هغه د ښوونځي ساده ليکنې او د هغو روښانه ونې او نه له دې څخه لوړې يا د لوړو څېړنو.

په نورو ژبو يا الماني ژبه کې، دا په ښوونځېو کښې لوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته يې د ښوونې لارې هم داسې ساده دي، خو په پښتو کې سره له دې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې د پښتو ژبې کتابونو کښې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکنې، د ما موندنې وبولم، که مخامخوالی يې و ماته چا پوهنيز روښانه نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د موږ ډېري ستونځې او د ناسم لیکلو ستونځې د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا حالتونه ژبې او همداسې و ښوونځیو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کیږي. دا تراوسه پورې نه وو میندل شوي یا سم نه وو روښانه شوي او اوس مې ډېرې لیکنې ورباندې کړې.

پیل یادونه ۲ : په پښتو کښې د اوس وخت لپاره د یوګڼ دوه نومځاینیوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګڼ لپاره یو یو نومځاینیوي - موږ، تاسو، هغوي- لرو.

یادونه: لیکلې مې وو یو ګڼو او ډېرګڼو، خو یوګڼ او ډېرګڼ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګرنوالی دی، چې د هریوه لپاره بېلابېل کړندولونه شته دی.

دا دوه یا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنګه والي یا حالتونه به تل له موږ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه یې همدومره اړیینه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو لیکنو کې څېړل شوي.

حالت، څنګه-والی یا اړیکونیوونکي څه شی دی؟

غوره پیلیادونه: دا د حالت نوم راته مناسب نه برېښي او په ځای یې څنګه والی او یا ور هم ښه اړیکنییونکي، چې دا یې دنده هم ده، ښه برېښي، خو که ژبلایز یا ګرامري څنګه والی یې وبولو، نو نور به هم ښه وي..

ژبپوهنه ۸۸ .

څنګه والی د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چې دا موږ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه څنګه-والي یا حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولې روښانه شوې ده.

لومړی:

کړونی اړیکنیوونکی، څنګه-والی یا حالت(لاتین یې Rektusرېکتوس): دا کړی شو نومیز (ښه یې: ځانیز) حالت یا څنګه-والی هم وبولو: په دې څنګه-والي کښې یو څوک څه کوي او همداسې یو چا څه وکړل او کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو چې دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور انډول يې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما وخوړه يا وخواړه: دلته په يو څه څه کيږي، يا دا کړنه پرېکړونی لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته يو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

يادونه: نوره روښانونه يې هم په بل ځای کښې شته

دويم:Obliqus

نه کړونی حالت يا اوبليکوس: له نوم څخه يې برېښي، چې دلته څه نه کيږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونی نه دئ.

اړيکنيونکی، څنګه-والی يا حالت په درې ډوله دئ يا درې برخې لري، چې يو يې پرېکړونی او دا نور دوه يې نه کړوني دي:

دويم ۱ : پرېکړونی څنګه-والی: په دې حالت کې په يوه څه څه کيږي. دلته بيا د يوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاينيوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره راځي. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په څېځ د ما د دندې لپاره زه راځي.
.

دا يې يوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به يې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم):

لکه: سپين يې وواهه. په دې حالت کې يو څوک يا څه له يو چا يا يو څه څخه وهل کي.
دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ يې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. ته سپين ووهلې. يا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی يا نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پوهېدنه نه لرې او له نوم يانومځاينيوو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولی. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دویم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو څنګه-والی بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د مورړ ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ – له کور څخه. زه له کور څخه لاړم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ – له تا پسې. زه له تا پسې روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړيينه بولم، چې تر يواځې ا و يواځې په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی. بيا يې يادونه. پرته له داسې ځايونو، نورو ځآيونو کښې سم ناسم دی

۶ – په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

۸ – پر ما پورې. پر ما پورې خندې نښتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: په ۵ – او ۸ – پورې راغلی، خويپوهېدنه يې سره بېله ده. په ۵ – دا يوه پوله ده او په ۸ – کې دا پر يو څه پورې څه نښتی.

۹ – و سپين ته. ما و سپين ته وويل.

د ما همدومره و فکر ته راغلل، نور يې تاسو پيدا کړئ.

څنګه-والي يا حالتونه د تکيه اړ- يا کليتيکي نومځاينيو سره:

يادونه: دې نومځاينيوو ته پسې – يا دمخه سلېښ نومځاينيوي هم ويل کيږي.

بيا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونيسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کليتيکي يا تکيه اړ نومځاينيوو پرمرسته باندې يا له مخې څخه هم دوه حالتونه لرو:

پروکليتيکي يا پسېتکيه اړ نومځاينيوي: مې، مو، دې، يې

اينکليتيکي – يا مختکيه اړ(و مخ ته تکيه اړ) نومځانيوي: را، در، ور

څنګه-والی يا حالت Kasus) case) :

د تکيه اړ نومځاينيوو سره هم بايد دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبليکوس کې بېرته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکيه اړنومځاينيوو سره

لومړی پسې تکيه اړ نومځاينيوي. ۱ – کړونی: سپين مې (مو، دې ، يې) وه واهه. سپين پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۱۲ – د پرېکړوني حالت: سپين مې (مو، دې، يې) وهي.سپين کړونی، خو مې پرېکړونی دی.
په دې دواړو کښې دا کړونی او پرېکړونی د کړنوييونو له لارې څرګنديږي.

لومړی ۲۲ – خاوندوالي حالت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین مې (مو، دې، يې) ورور دی.

په اوبليکوس حالت کې: سپین د ما ورور دی. او

پسېځاينيوو سره...

بېلګې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې ګران لوستونکي وومومي. دا پسېځاينيوي له دې څخه نه شي روښانه کېدی يا نه شي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لړ ستونځې لري،

دويم: د مخه تکيه اړ نومځاينيو او حالت.

دويم ۱ – کړونی:کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.
دلته دا را ، در، ور لوريز نومځاينيوي هم بلل کيږي يا دي.

دويم ۲ – د پسېځاينيوو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخڅنګه-والو کښې د تکيه اړ نومځاينيو پسې يواځې پسېځاينيوي دي، نو ما دا حالت د پسېځاينيو څنګه-والي هم بللی او که غواړې، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شی.

د مخه تکيه اړ نومځاينيوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

ـ

که غواړې، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تيرې يا ښايي پسې ليکنې سره يې پرتله کړی. په دې ،،د څنګه –والو يا حالتونو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکپککوني: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاينيوو کې راځي، په همهغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيوو کې د زه، ما ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انکلیتیکي نومځاینیوي کې کړونی حالت په کړنوکې راځي، چې پرېکړونی نه لري او په څنګ د پروکلیتیکي نومځاینیوو کې کړونی حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتیا په دې کې ده، چې په پروکلیتیکي نومځانیوو پسې د اړونده حالت پسېځاینیوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

ځنګه-والي د پوښتنو په بنسټ

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي.
دې ته هرومرو پام وي، چې دالته به د پښتو سره ستونځې وي، خکهچې داحالتپهپښتو کښې نه شته. ما غوښتل له کتاب څه دا برخه وغورځوم، خو زړه مې نه ورابندې کېده.

نومیناتیوNominativ (داحالت د کړوني حالت بلل کیږي) (له لاتین ځخه، نومونی یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه او که یا د هرڅه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخښوني په چوپرکې دی، د دې لپاره دا هم تیپیکي دئ چې د یوه شي د خپلواک کاروني لپاره رامنځ ته کیږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کیږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

موږ د ګړنو یا کړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

.

لومړی:

سپین یا هغه و کار ته ځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به و کار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوړه

ما مڼه خوړلې وه.

دا همداسې د دویم کس له پاره ته او تاسې راځې او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولی.

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په ځو کړنو

کې نومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

جینیتیو DerGenitiv

جینیتیو د الماني ګرامردویم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم داسې روښانه کړو، چې د خبرو باید وي:

لومړی: دا حالت د ملکیت حالت یا د ،، ،،دچا،، حالت په نامه هم یادیږي.

یادونه: په نومیز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بیلګې: ،،د ګاوندې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاوندې

،، د یوه لرې زنګ غږ،،.

د جینیتیو(دا حالت جینیتیو نه دی. دا داتیو جالت دی، د جنیتیو د نومځاینیوي پوهېدنبدلون پر ،، د ،، باندې کیږي) ،،پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه پر څه (شي) باندېتورن دي ؟ ځواب: پر غلا

DerDativداتیو

داتیو د الماني ژبې دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي، چې چا ته؟

بیلګې: زه و دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. زه و چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و دې میرمن ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوګۍ سوغات و سپین ته ورکړ.

هوګۍ سوغات وچا ته ورکړ؟ځواب: و سپین ته

زه زما (دما) و ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

و چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما و ملګري ته.

اکوزاتیو *Akkusativ*

غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړې وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړوني یا پرېکړوني حالتونه وي.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کښې برېښي.

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړوني حالت دی. په ورځنې پښتو ژبلار کښې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کیږي، چې ،،څه (شی)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کیږي.

ښاغلی سپین خپل ورور ګوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د موږ په پښتو ژبه کې داسې ورځنی نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته یوکتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د ژبلارې له مخې څخه هم یوه هکپککونکې ژبلاریزه او نه (پوره) څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپې ۴ بجې. فکر مې تول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې (د څېړنې په بنسټ اند) ته ورسېدم، چې:

پښتو یوه ډېره ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له یوه اند څخه وبل ته ځم او د نوې څېړنپوهې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

پر پښتو باندې چې زه تراوسه پورې له پښتنو څخه لیکل شوې ژبلار سره داسې لږ بلدنیا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل څخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په څنګه-والو یا حالتونو، ښه یې اړیکنیونو یا اړیکټینګوونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې له دې امله ما هم ډېرې لیکنې کړي او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پیدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په څلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هیله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو څنګه-والي یا اړیکنیونې، بې له ډېرې شننې څخه:

لومړی – کړونی : نوموېونه (نومونه او نومځاینیوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

ژبپوهنه۱	۹۷

لومړی ۱ - زه مړی خورم. ما مړی وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړیٰ خورې. تا مړی وخوړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۳ – هغه مړی خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....
لومړی۱۱ – ۱۳-زه، ته، هغه ځم، ځې، ځي، لاړم، لاړی، لاړل.

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینیوي دي، چې څه پرې کیږي،

لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسیا کوي.

یادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپیر دی، چې کله، چې کړونی په زه پیل شي، نو پرېکړونی یې ما دی او په څېټ، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلګې: دویم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دویم ۱الف - هغه (ما، تا) وهي. هغه (هغې) زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دی، دابه بسیا وکړي.

یادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دریم یا دویم ۲: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نوموېونو(نومونو، نومځاینیوو) سره د خانوندوالي مورفیم ،، د ،، د مخه یا و مخ ته راخي.

بېلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم یا دویم ۳: د پسې‌ځاینیوو حالت یاړیکنیوونکی:

بېلګې:

څلورم دویم۳ ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم دویم۳ ۲ – پرما باندې

څلورم یادویم ۳ ۳ – په ما کې.

.

څلورم یا دویم ۳ ۴- و ما ته.

څلورم یا دیوم ۳ ۵ – تر ماپورې. او نور.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځلورم کې ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسې‌ځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و د پسې‌ځاينيوو اړونده مورفې‌مونه دي، يواځې او يواځې همداسې راځي او بل ډولی نه راځي

ګورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بې‌لا بې‌لو پسې‌ځاينيوو اړونده مورفيمونه راځي، نو له دې امله دا د پسې‌ځاينيوو حالت يا اړيکنيوونکي بللی شو.

بيا: په ځلورم کښې: ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسې‌ځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...د پسې‌ځاينيوو اړونده مورفې‌مونه دي.

ځنګه کړی شو دا وښايو؟

د تکيه اړ نومځاينيوو په بنسټ

۱ - پسې تکيه اړ: مې، مو، دې، يې: دا پسې تکيه اړ نومځاينيوي د يوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومځاينيوي يه دويم ۳ اړيکنيوونکي د يوه پسې‌ځاينيوي او يواځې د پسې‌ځاينيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسې‌ځاينيوي حالت يې بولم.

و ۱ ته - دا پسې تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاينيوي درې ډوله لرې يا درې حالتونو (ګورو، چې دلته دا حالت بل ډول پو هې‌دنه لري) کې راځي يا جوړوي:

۱۱- دانومځاينيوي، چې نومويونو پسې راځی، که د مخه نومځاينيوی يې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاينيوي يې کړونی دی.

بې‌لګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

۱ ۲ – سپين يې وهې. دلته سپين کړونی دی او ،، يې،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوييونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۳ – که د دې نومځاينيوي د مخه نوموی د دې نومځاينيوي پسې د يوه خوي يا يو بل ويډول – پرته له کړوني او پرېکړوني - سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۱ ۲ – دا نومځاينيوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوريز کړنويونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخې له امله دا همدومره بسيا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاينيوي د پسېځاينيوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاينيوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې،پورې، باندې، کې، ته...).

ګورو دا دلته يواځې له پسېځاينيوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدی شي، چې ووايو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکو يا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی يې کړونی او پسې درې يې نه کړوني حالتونه وبولو. دنورې روښانتيا لپاره پوره ليکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړين څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنيونې، سمونونه او وړانديزونه سره ګډ کړو.

ما د دې ليکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله ليکنو ته پايټکی (د پای ټکی) کښېښود. تاسو ټول دې راته بريالي وی.

د پښتو څنګه-والو د ستونځوبيو بريا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بريالی شوم؟

ډېر خوښ يم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرنجولو۔ مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي- کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیېنه یادونه وکړم.

اړیېنه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زورواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بیا مور ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د مور ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابراوه.

دې بریا ته مې نو څنګه لار ومینده؟

-د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه یې نه لروده. بیا مې څنو ملګرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه لري.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملګري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی. یوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نوموییونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفيم وي خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنه لېګدوي یا لیږي، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفيمونه وي او پرته له نوموییونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسې تکیه اړ حالت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتيا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکيه اړ نومځاينيوي هم ورسره مل څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاينيوو را، در، ور چې پروکليتيکي يا د مخه تکيه اړ نومځاينيوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پيدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفيمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بيا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پيداشو، چې پښتو نو يواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کليتيکي (تکيه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکليتيکي (پسې تکيه اړ) او پروکليتيکي (د مخه تکيه اړ) نومځاينيوي لري، نو دې پاې ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بيا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوې ځښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د څنګه-والو اړونده مورفيمونه دي، چې پرته له، نوموييونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندنې چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د موږ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسميت کې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - ملي شوه، د ودې کېدا(امکان) ورته پيدا شوه نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بيا بيا ستايم.

پرتله کونه: له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پيل کوم، د اړتيا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو و مخ ته کېږدم:

دموږزيات يا نږدې ټول ليکونکي اوليکوالان ژبپوهان د شيانو يوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول يې د پرتله کونې خويوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. موږ ،،تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کيږي.
لومړی: رموږليکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کيږي.يعنېسپين تر شين(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) (ډېر- ،خورا –) بڼکلی دی.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: په پيداښتي ډول يې، چې د مورړ هيوادوال په بيلابيلوځايونوکي کاروي:
هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کيږي.
پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... څخه کوم ښکلی دی؟
سپين له شين (هغې، هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) څخه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دی.
دريم: سپين (را، ور، در) څخه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دی.
په پورته ليکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځنې ليکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي يعني:
که پوښتنه وشي، چې له سپين اوشين څخه کوم ښکلی دی اوسپين ور څخه ښکلی وي،
نووايو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وايو.
تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نخښه کوني سره يعني ،،تر...پورې،، سره توپير لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر چې دلته د او يا ،،ترې،، پوهېدنه لري د يا ،،ورڅخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورڅخه د ....پای وي، نه کيږي، دا په دې پوهېدنه چې په لاندې کې ،، تر،،
سپين تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعني دا ،،تر،، هغه اړيکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي څخه ښکلی دی، چې زيات کسان يې ليکي:: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، ورڅخه ،، په موخه يا مانا دی.

لنډ بيا
پرتله کونه يا نسبت:

موږ په ښتوګې نسبت ته څه وايو؟

(څه ووايو سم نه دی، ځکه دا موږنه وايو، دا څه ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه وايو،دی).

يادونه: د موږ ځنې اديبان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وی.

پرتله کونه: پرتله کونه په ځته کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،، ته ،، له پسې‌ځاينيوي کيږي
دلته هم شيان سره پرتله کيږي
دا چې نسبت ښتو نه دی، نوکارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خوموږ يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پښتو ډول سره کولی شو، څکه پر عربي باندې خو مونږ ډېر نه پوهيږو.
په ګڼونو کې لويوالی، کوچنيوالی اوبرابروالی سره پرتله کيږي.
۲ نسبت و۴ (ته) کوچني (دئ)
په کسانو يا شيانوکي، لويوالی، ښکلا، پلنوالی، ...
کسان يا شيان:
الف نسبت وب (ته) ښکلی (جګ،پلن،...) دئ.
تناسب: په ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وايو:
۲ نسبت و۴ته متناسب دي لکه۳ نسبت و۶ ته
يا يې انډول ۲ پر څلور باندې برابردي له ۳ پر۶باندې سره. يا دا لاندې

دوهو ۴ ته داسې دئ يا برابر دي لکه ۳ و۶ته

نسبت به نو په پښتوڅه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو يا شيانو کې
سپين وشين ته ښکلی(جګ،....) دئ
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته څواره (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره انډول دئ.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسې دي لکه ۳ و۶ته
يعنې ۲ په څلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپين وشين ته داسې، ډومره يا برابرجګ(ښکلی،....) دئ لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دئ

يا داسې هم وايو چې:
سپين وشين ته په جګوالي کې داسې څان نيسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو انډول،،څان نيونه،، کيدی شي.

که شميرپوهني ته پام وکړو،نومتناسب دبرابرپه پوهېدنه راځي.

الف وبه ته داسې، دومره يا برابر جګ دئ، لکه پ و ت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا

الف و ب ته برابر جگ دئ لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم لیکو.

a/b = c/d

پخوا موداسي هم لیکه:

a:b::c:d

گومان مي دئ انگرېزي کې یې اوس هم داسې لیکي.

لاس ته راوړنه: گورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کیږي.

بیا: سپین وشین ته ښکلی دي یا

سپین له شین څخه ښکلی دئ.

ناسم: سپین تر شین ښکلی دي.

خو سمې پرتله کوني له پاره لیکو، چې : سپین و شین ته ښکلی دی یا سپین له شین څخه ښکلی دئ.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کیدی.

Adjektiv mit Postposition

خویوییونه د پسېځاینیوو سره:

و .. ته چمتوپاتي کیدل: ته و څه ته تر اوسه پوري چمتو نه یې. یا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه یې؟

د واده لپاره.

ته وڅه ته چمتو نه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هيڅ وخت نه شې قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتوکيدل: هغه و څه ته توانمند نه دی؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

و نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوله! يا سم کړه!دا بيرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن هيڅ وخت يواځې نه وي. تر لږو ځانګړنو پورې دا (يعنې پ) د يوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د ليکلووې، خو له يوبخوا څخه يې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړی مې بايد ځان ورباندې پوه کړی وی،بيا مې هر ګرامري نوم بايد د پيژند سره څيړلی وی، چې دا ليکنه بيا نوره هم غزېدله.

دا دې په ياد وي، چې داهم يوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

Postpositionenپسې‌ځاينيوي

يادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزېشنونه که په پښتو انډول يې راوړل شي، نو ټول يې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شينوم يا له يو څه څخه لرې کېدنه:

بېلګه: له سينغاړې څخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) ليدلی شوه. له جلال اباد څخه لرې.

-- له نومځاينيوي سره:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ځمرى نن له ما کره شپه کوي. ځمرى نن له ماسره دئ

-- له خوينوم او نوم/شينوم څخه د مخه:

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منځ څخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

بېلګه: هغه د شا له خوا څخه غونډوسکه تر منځګردئ پورې غورځوي.

اړيکويونه په نخښه کوي:

- يو ځاى (دباندې، لاندې)

- يو وخت(څخه، ترڅ يا منځ)

- يو ډول او رقم(ټيک آو ټيک...).

-يو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پيليادونې:

له تکرار سره مه تنګېږي!

۱ – نومځاينيوي: په انګريزي او الملاني د نومځانيوو بڼه بدليږي او د بڼه بدلېدنې سره يو حالت په ګوته کوي، په پښتو کې د نومځاينيوو بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځاى باندې د کړونې نومځاينيوي سره يا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته يو اړونده مورفيم ورزياتيږي، چې هغه د ،، ما ،، سره يوه د هغه حالت نومځاينيوى ،، د ما ،، جوړوي يا د هغه پوهېدنه بدلون يا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي يا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښايي اړتيا ورته نه وي وروسته راغلي.

که نومونه يو له بل سره يو ګډوله نوم جوړ کړي، نو دا يو يې مختړى او دا بل يې پسې – ياو وروستړى دى، خو دا سې څه په مختړي کې نه ګورم، لکه وروستړو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوى يا نوم يا له بل کوم ويي سره د هغه پوهېدنه بدلوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ډېرې له پښتو سر د موږ ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دې. پر حالتونو باندې مو خبرې کړې یا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېږو. اوس یوائې داستونځې، چې ولې دې، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انګریزي کې د کړنوییونو، خویوییونو او د نومځاینیو بڼه بدلیږي. په پښتو کې پرته له کړنوییونو د دې نورو دوه وو دنومویونو او خویوییونو بڼه نه بدلیږي، نو باید پیداښتي داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

۲ – د کړنوییونو بڼه بدلیږي. لکه ځم، لاړم، خورم، خورې، ومې خوړ.

۳ – خویوییونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې جګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر ښه، خورا، خورا ښه او زښت ډېر باندې کیږي.

۴ – د نومځاینیو لپاره هم باید ژبنیزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نومویونه د حالت سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه یې حالتتاکونکي دې، د نومځاینیوو بدلېدنه یا بڼه بدلېدنه او که غواړې ګردان یې داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتځېرنو کې فکر وکړو، چې دا نومویونو بڼه بدلون یا په پښتو کښې یې هغه انډول هم په حالتونو کښې څنګه راځي.

-- د مورفیمونو پېژنداو ونډه یې د نومځاینیو پوهېدنه، چې و نومځاینیوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفیمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نومویونو سره یوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفېم ،،د،، دی او د داتیو یا د پسېځاینیو حالت دی، چې هغوي سره مورفېمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لرې او دې حالت سره د نومځاینیوو دنده جوړوي او دا دي:

له، په، پر، تر، دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ژبنيز توکي يا وييونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره يا بنسټيز دي، هغه پسېځاينيوي دي.

پسېځاينيوي Postposition يا اړيکويونه

پيليادونه: له دې ځايه د موږ لپاره يا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پيليږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړيکويون يا داسې ښې ليکنې د خپرونو له لارې هم ونه ليدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو ځرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم.

يادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکي د رابندولو له امله وکه، چې يواځې او يواځې د مهال،ځای او ...پاي په ګوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسېځاينيوي:

د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسې وييونه هم بلل کيږي، يو وييډول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ ويي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسېځاينيوي په قانونمندئ کې د يوه نومويينو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت ليدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نومويينو پسې ځای نيوی راځي، له همدې امله پسېځاينيوی هم بلل کيږي اودا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينوالپوهېدنې لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې ښه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بريالی و مخ ته بوزو، اړيينه بولم دا د يوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

.

۱ –نومويينه	۲ - حالت د اړوند مورفېم سره نومويينه	۳اينکلی-تيکي نومويون	۴ –پسېځاينيوي	۵ – اړونده غونډلي او پروت لښتکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	ځخه،سره،کره	ځم، ځي ١
سپين	په کور	--=--	کې	دی ٢
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	ايښي ٣
ما	و سپين	را، در، ور	ته	وويل ۴
ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې ۵

يادونې ١: له ما ځخه هرو مرو کېدی شي ډېر پسېځاينيوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

يادونه ٢

-- که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

-- (٣ ــ،١) او (۴ ــ، ١) داسې هم ليکلی شو: (را، در، ور) (ځخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې يا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

يو: (٣ ــ،١) او (۴ ــ،١) داسې د (۵ ــ،١) غونډله جوړوي، چې د (۴ ــ، ١) له يوه پسېځاينيوي ځخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ٣ – په مرسته مو د مخه ليکنو کې ٢ – روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ــ،١) ځخه (٢ ــ،١) ټيک يا سيده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ــ،١) کې هر پسېځاينيوي ولرو، سملاسې ورځخه همغه د اړوند مورفيم سره يوځای په (٢ ــ،١) کې نومويونه راکوي.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- که دا د حالت اړونده مورفېمونه او دا اړونده نوموويونه يوځای حالت اړونده نوموييونه وبولو، خو ګومان مې دی، کومه تېروتنه يا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفېم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسې پوهېږو، چې

د ۴ – کوم پسېځاينيوي يې اړوند دی.

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور څخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پوهېږو.

نو که پسېځاينيوی (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفيم سره (۲ - ۵،).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورڅخه (۴ - ، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د يوه ژبني ويی يا توکې يا مورفېم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پوهېدنه چې درته روښانه شي، بيا له هغو څخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دمور ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کيږي.

پسېځاينيوي:

۱ – د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم يا نومځاينييوي را شي، نو بيا پسېځاينيوي نه شته.

۲ – د داتيو يا د پسېځاينيوو حالت لپاره: څخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شيان شته دی:

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوندوالي شي، داتيو شی، خاوندوالي شی، اړيکويز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دويم څنګه والی يا پېړ)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلګه: ژونديو د مړو دعا وکړه.

ژونديو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

يادونه: دا څنګه والی(پېړ يا حالت): موږ اوس په دې توانېدلي يو، چې حالتونه په پښتو کې ومومو
داتيوشی (دريم څنګه والی يا پېړ) يا د پسيځاينيوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هيله ده، چې د نورو په ميندلو کښې به مرسته وکړی.

يادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه ،، د ما نوې موندنو،، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلې؟

له سپين څخه.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن له سپین کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپین کره.

یادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزیات کړئ او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ویلو شته، چې دا به بیا ورزیات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

Das Prädikatپرېديکات يا غونډالوينا

پرېدیکات وایي، چې دا شی څه کوي یا یې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېدیکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟. سړی یوه برخیزه او دوه برخیزه پرېدیکا ت سره توپیروي. په لومړی بېلګه کې پرېدیکات بېدیري دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ . په یو دوه برخیز پرېدیکات کې یوه دوه برخې شوی پرېدیکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له یوه پرېدیکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخیز پرېدیکات خوندي دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هلک بېديږي

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېديکات دی: هلک بېده شو. که پرېديکاتبرخې ويونه رابند کړي ياراغونډ کړي يا په غېږ کې ونيسي، چې هغه پرېديکات اړوند نه دي، نو سرې د پرېديکات غېږ يا له غونډال نوکانو څخه غږيږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شې ته پرېديکات وټاکې. ته دلته د پرېديکات ټاکنو لپاره يو جوړه غونډالې مومې.

- پر شيبو شېبو باندې وريږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېديکات: وريږي.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېديکات: (...) راوړل.

- دوي پر جګ غږ باندې خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېديکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتيو شی

شيان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او کېدی شي له ډېرو وييونو جوړ وي. په يوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شيان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو ګرامري يا ژبلاريزه څنګه والي يا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتيو شی يا خاوندوالي شی په څېړ وي. ته د شيانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاريزو حالتونو يا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتيو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره يو څو بېلګې چمتو کړي. دا شيان داسې د غونډالغړو په څېړ تاکې:

زه د ښکلو کلونو ياد لرم. پوښتنه : د څه ياد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپين و ځمري ته يوه سپينه پياله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک يا څه سپين و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نوميز شی: يوه سپينه پياله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتیو شی: د ما له ملګرو سره.

اړیکویز شی Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یو شی دی، چې د اړیکوي له لارې، یوه مخویي سره تړلی وي. د نورو شیانو بل ډول کړی شي اړیکوی (یا اړیکګړ) په خاوندوالي، داتیو څنګه والي کې وي. دا اړیکوییز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وټاکل شي.،، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړیکوییز شی د اړیکویي له مخې پېژندل کیږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکویي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته دربېږم. زه وچا ته دربېږم؟ د ما و ملګري ته.

هوګی د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوګی په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسېځاینیوي شی:

دا لاندې غونډالې، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غونډالې کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا له څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا- یا – تر څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د کار پرهکله باندې خبرې وکړې.

په ځنو څنګه والو کې روښانه توپیر نه دی کړي، چې ایا یو خپلواک غونډالغړی (اړیکویز شی) یا یو ورزیاتونه (اړیکویز اتریبوت) مخ ته پروت دی.

د گومان په څنګه والي یا حالت کې دواړه شونتیاوې شته.

Adverbiale **Bestimmungen** ادوربال ټاکنې(د قید(؟)- رابند-)

ادوربال - یا خوییزې ټاکنې هم د غونډالپوره-کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټیک څنګه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، و چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، یا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کیږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې(تمپورال) روښانه کوي، چې کله څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اږد وخت،،؟ یا ،،څومره زیات،،؟

-- د دول او څېړ ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې یو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وایي، ولې یو څه پېښ شوي دي. له دې پوښتنویونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړیکوییز شیان ورته کېدی شي، خو سړی کړی شي د پوښتنویونو په مرسته یو له بل توپیر کړي، لکه ولې یو څه پېښ شوي دي.

د د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره یې بېلګه.

-- ځمری د خرابې هوا له امله ښه خویه نه دی. پوښتنه : ولې ځمری ښه خویه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټۍ او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټۍ او ځمری چېرته تللی؟ لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټیټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (زوړند) ټيټ سر سره.

-- زه نن په سينما کې يم.

پوښتنه: زه کله په سينما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېر

اتريبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه يوې غونډالغړي ته زياتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتريبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوييز اتريبوت: که يو نوم د اتريبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی يو اتريبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښښي زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتريبوت:دا اتريبوت يو د خاوندوالي او اړوندوالي يو څه ښايي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته يادونه:

موږ په پښتو کې مځاينيوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالې به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

<u>**Präpositionales Attribut** اړيکوييز اتريبوت:</u>

دا اتريبوت که اړيکوييز شی له يو اړيکوي سره تړل کيږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکي له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتريبوت: دا ادوربال اتريبوت له يوه ادورب څخه جوړ دي، دا يوه ويی ته زياتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Appositionاپپوزېشن : يو اپوزېشن و يوه نوم ته يوه ورزياتونه ده او پخپله هم له يوه نوم څخه انځوريږي يا جوړ دی او د يوې بېلېدننځښې له لارې سره رابنديږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځي مديره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede ترنوی او ناسيده خبرې (وينا؟)

د کړنويونو سره اړوند يوه بله ګرامري کاتيګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رېښتينی پېښه، يو امر، مګر يوه غوښتنه هم يا يوه کېدنه يا شونتيا ووايي يا افاده کړي. تړنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتيني ، مګر کېدونکي دي. له دې امله دا شونتيابڼه هم بلل کيږي. په ناسيده خبرو(وينا) کې هم يا شرطييزو غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته يو څو توپيرونه شته، له کومه لامله، چې تړنوی ۱ او تړنوی ۲ سره بايد توپير شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I تړنوی۱ : راتلونکی ۱ په ناسيده خبرو کې پيداکيږي، خو په کره کارونو کې(چاته غږ کول، (له چا)غوښتل).

-- پلار ويل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي!(کره کارونه)

Konjunktiv IIتړنوی ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته يو څه غواړې، او هم په ناسيده خبرو کې، په شرطي غونډلو او يا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وی.(هيله).

-- کړی شم له تاسو هيله ولرم، چې وما ته يو څه له ځان سره راوړې.(هيله منده يا مؤدبه غوښتنه)

-- که ما د موټربيولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی(شرطي غونډله).

Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خويوی يا صفت)

.... ،، ښکلي ويونه،، خوږ، شين، ښکلی، سترِی، کوچنی، چټک، برګ(په غوصه).

Adverb (Umstands-wort)ادورب(ښکلي والي وی يا خويويي)

-- لوکال – يا ځاييز- ادورب: (يو)چېرته، ، کېنې، هلته، دلته، و مخته، و هرچېرته يا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه پورې، له هغې، هېڅ (کله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- موډال – د ډول(رقم) ادورب: ښايي، په خواشيني، تيک،، کم، ډېر، کله کله......

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونوميال – حالت لپاره ويونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره): يو، يوه

Diphthong (Zweilaut) دوه غږيز: يو دوه غږيز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه يو، دوه، بيا او نور.

Imperativ (Befehlsform) امرېنه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

Indikati (Wirklichkeits-form)رېښتياوالیبنه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

Interjektion (Empfindungs-wort)احساساتويي: ای، اوهو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم ميندل کيږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبليکوس يا ولاړ او پراته حالتونه.

پيل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري.

ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

د رکتوس – ، کړونی - يا ولاړ حالات Ca|susrec|tus

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو ايرګاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کړونی حالت دی)) کړوني حالت کليمې سرچينه: لاتين "casus rectus" ،،نېغ، ولاړ حالت يا څنګه والی يا ښه يې کړونی حالت،، ، همغه پوهنيز يوناني "ptōsisorthē" مخ ته لرو.:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخامخ ويي يې Casus obliquus اوبليکوس حالت دئ.

کړونی حالت رېکتوس حالت دئ: دا کړونی حالت دئ، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ويل کيږي.

— په بنسټيزه توګه و دې ته مخامخ يا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبليکوس دئ، چې څنګيز، ننوتي، پروت، ... حالت دي، .

Casus obliquus (Deutsch)اوبليک څنګه والی:

ويی ترپيو هېدنه/ پېژند:

١ – ژبنيز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او يا کوږ څنګه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که نه کړونی حالت يا اړيکنيونکی يې وبولو.

اوبليکوس نه کړونی حالت يا پروت څنګه والي دا لاندې څنګه والي خوندي لري:

بلواک څنګه والی: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غرېزد کليمې بنسټ: له لاتينبلواک حالت يا – څنګه والی، چې يوناني ترپيو هېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبليک کازوس، ناولاړ، زوړند يه پروت څنګه والی.

١ – کازوس اوبليک جينيتيو، داتيو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنګه والي هم شته، لوريز،..د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

يادونه: که دا لاندې بيا هم راغلي وي، لوستل يې بد نه دي.

Enklitische Pronominaاينکليتيکي نومځاينيوي.

د مخه تکيه اړ- يا اينکليتيکي نومځاينيوي يوه کيدنه لري، چې له يوه کړنوي سره ورزيات يا ورسره ونښلي يا ورسره ويلې شي. کړنوی + ځانيز پسې تړی. ډېر زيات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو ليکنيزه ژبه کې ترې ډډه کيږي يا دا د کړنوي سره يوځای په يو بل کې سره وېلې يا ولې شوي، چې يو نوی ويي منځ ته راوړي چې د دې ترني سره پرېپو هېدنه هم پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم حالتونه روښانه یا ښوولکې‌دی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنویي + ځانیز پسې‌تړی په وییزنژبه او لیکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لږ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی. له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (و چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) وتا(حالت) ته (آړیکوی) دروړه.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسې‌ځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفې‌مونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوو څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله یا لړی څنګیزه غونډاله کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:

.

لوریز نومځاینیوي

لوریز نومځاینیوي: نومځاینیوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینیوي.

لرو: ـ (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینیوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پسېځاینیوي دي، چې په نومځاینیوو پسې تړلي راځي. دا بیا داسې همم لیکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه......سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر میز باندې یاپر هغه باندې....په کور کې

—— داسې له یوه توري جوړ نومځاینیوي شته، موږ چې یو څه کوو، په یای کې د هغه کړونې پسې نومځاینیوی(انکلیتیکي نومځاینیوي بلل کیږي(په لیکنه کې یې یيژند شته)) ورزیاتوو یاورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړیینه یادونه: دا له یوه توري جوړ نومځاینیوي، چې ما لیکلي، سم نه دي. دا نومځاینیوي نه دي. دا د کړنویي بڼه بدلون دی. دا لاندې هم همداسې. دا که موږ د موږ په ادبیاتو کښې همداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلګې یې: ځم، ځو،ځې ، ځي، ځي(د دریم کس ن، ښ یو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنویوونو بڼه بدلون نه دی دا د مورفېمونو هل لارې د کړنوییونو پو هېدنغزونه ده.

بیا ړیینهیادونه: پهپښتو کې کنوییونه بڼهبدلون نه لري.

وییزې یا له یوه ویي جوړې پوره غونډاله ده: ځه!

له یوه ویي جوړې غونډالې کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووایي چې. ځم. خو دا سمه ویېنه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځې له دې لاندې پېژندونو سره اوبې شوې:

ژبپوهنه۲ ۱۲۲

— له بلې لور له داسې کړونو سره د را، در، ور نومځاینیوي مخ ته تړل کیږي او کړنويي پسې هممهال دا د ـم، -ې، -ئ او نور هم تړل کیږي او داسې یوواییزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځې، ورځم او نور. دا به د روستاړو او مختاړ او – مشوره. ځنګه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومهپوهېدنهنه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوریز نومځاینیوي، کړنويي سره د مخه تړلي او پسې تړلي یې دا اېنکلییکتیکي نومځای نیوي دا یوه کړنوویي او دوه وو نومځاینیوو سره په ګډه یوه یوویېزهغونډاله جوړوي.

یادونه: په دې هکله مې – د ما نوې میندنې کې- هم پوره لیکنه شته

(Ablativ (Deutsch ابلاتیو یا بېلېدنه

ویې پېژند: لاتین ژبلار: ابلاتیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کیږي. دا داسې کارول کیږي
Ablativusinstrumentalis اله ییز ابلاتیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاڅه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره یوځای،،؟

– Ablativusseparativus د بېلېدنې ابلاتیو: د بېلېدنې ابلاتیو و پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativuscomparationis

د پرتله کونې ابلاتیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمری و چا ته جګ دی؟ یا ځمری نسبت و چا ته جګ دی؟

غونډاله پېچلې برېښي، خو ژبلاریز او پوهېدنیزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativuslimitationis

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړیکه کې،،؟

Ablativuslocativus

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایتاکنیز ابلاتیو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

.

Ablativus temporalis #

د مهالتاکنې ابلاتیو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativusmensurae

د ډېرئ - یا ست- یا ځومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativusqualitatis

د ځنګه والي یا خوي ابلاتیو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبیاتو کې د خاوندوالي مورفیم بلل کیږي او ځنې یې بیا په بلابېلو لاملونو د مخځاینیوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا یو مورفیم دئ او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفیم یې سم دی. بېلګه : د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږیزو تورو پسې یوه ،، ه ،، تړلکیږي(دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې یې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړیه

ملګری، (اې) ملګریه.

د ښځینه وو لپاره :

بېلګې: مور، مورې،

خور، خورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېر لباره په ټولیز هتوګه باور لري، چې غږیز/ ډېر = اوبلیک/ډېر

.

بېلګې: ګرانه ملګریه، ګرانو ملګرو! ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځاینیوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره لیکنې کړي، نورې نه ورباندې کوم، خو ستاسو پام یواځې د ې ځنې ځانیزو نومځاینیوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاینیوي)

اشاري نومځاینیوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاینیوي: هغومره، دغسی، داسی، هغسی، همدا، همداسې، همدغسې ... دومره ، هومره، دومره...څومره داسی، داسی، همدا، همداسې، همدغسې دا، دغه،دغې،هغه،هغې

لوریز نومځاینیوي: د اړیکویونې سره دا لوریزې توټې د پوستپوزېښن د لوریزنومځانیوو کیږي. سره تړاو یا تړنه.

دا لوریزې توټې : را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړیکویونو په څېر د کړنوییو سره نښلي یا ویلې کیږي. یو څو بېلګې...

پوښتننومځاینیوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم...څومه، څنګه، څرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاینیوي)

څوک،څه، څو، کوم، یو شی، یو څوک، یو چا، د یوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبلار یا ګرامر کې ناټاکلي یاخپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي(برخډله مې لیکله وه، خو د لاندېډلي او برخډلي په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي

دوي مو یوګونو یا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ایدنتیتي یا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې یا د ناټاکلي ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (یوګونو کسانو) باندې شتونوینا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټاکلي نومځاینیوي د مخ ته تړلو وییونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، یو څه ، یوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلي پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)یو، یوه

۲ – اوبلیکوس: (ن،ښ) یوه، یوې

یادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه یوسړی راغی. یوه ښځه راغله او

۲ – یوه سړي وویل. یوې ښځې وویل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخې باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سړي څخه. له یوې ښځې څخه. دلته ،،له،، د یوه مورفېم په څېر راغلی، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنیزې لارې سره نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځئ ... او ور خو موږ مې (دې، يې) په پښتو د کړنوي پسې، -م،-ې، -ي تړلي او د خاوندوالي نومځاينيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وڅېړل.
:

بيا دا اړيينه يادونه: دلته –م.-ې،-و او نور توري دي له يوه توري ډخه جوړ سافيکسونه يا پسې‌تړلي دي، چې د کړنوييونو د بنه بدلون له امله د کړنوييونو پو هېدنه بدلوي.

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنويي اخر کې دا ورسره زياتېدنه دکړنوي پسې تړلی يا سره ويلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نيوي خپلواک شته دی.

دا نور نومځاينيوي به د ځنګه والي يا حالت نومځاينيوي وبولو او ګورو، چې د اينکليتيکي نومځاينيوو سره توپير لري.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بيا لنډ)

يو چاته څه ويل يا ورته غږ کول په پښتو کې د يوه ځانګړي غږبڼې په څېر جوړيږي. په ټولو نارينه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارينه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کيږي، چې په پای کې يي يبي پسې نښلي. په دې باندې نور زياته ليکنه نه کوم، خو يو دوه بېلګې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدليږي او يا ځنګه کيږي ، هغه تاسو راپيداکولی شئ. لرو. خمری. غږ: ځمريه. لرو: خوږه، غږ: خوږې مالی بيا هم ملالئ. هغه لارې هم تاسو ورته وليکئ.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،يو،، او ،،بل،، له لارې يا سره جوړيږي. بېلګې: يو له بل سره. يو له بل څخه. يو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِونډاله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اينتېروګاتيوغونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz يا Erotema) يوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تيپيکي پوښتنکونه ده. د پوښتنې ويېنډول د دې په چوپړ کې دی، چې يو معلوماتي ځواب ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسې ده، لکه ويناغونډاله او غوښتنغونډاله، يو د غونډالې ډول.

د اپنتروګاتيونومځاينيوو او نسبتي نومځاينيوو په منځ کې څه توپير دي؟

.

Relativpronomen يا نسبتي نومځاينيوي د نومويونو پر ځای باندې کارول کيږي. دا يوه غړېغونډاله (نسبتي غونډاله) لاربنودوي او د يوې پر سر يا پورته باندې ترتيب شوې غونډالې يوه نوم(يا نومځاينيوي) نښلوي يا تړي. اپتروګاتيو نومځاينيوي يوه پوښتنغونډاله (اپنتروګاتيو غونډالې) لاربنودوي او د غبرکونې غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، ستړی کېدونکي دي.
يادونه: دلته ګوره دا د کتاب لوستل ستړي کېدونکي دی

دا د باور نه دي، څه چې ته و ماته وايې.

اپنتروګاتيو غونډالې پوښتنغوډالې لاربنودوي، کېدی شي دغبرغونډالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاينيوي کېدی شي نسبتي – او اپنتروګاتيو نومځاينيوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اينتروګاتيو غونډاله – ناسيده پوښتنغونډاله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم دا کړکی ماته کړې ده.
اپنتروګاتيو غونډاله(ناسيده پوښتنغونډاله) يوه څنګغونداله يا که غواړی څنګيزه غونډاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د پوره کونکي پوښتني په څېر(۱-) څنګغونډاله د يوې پوښتنغونډالي په څېر پيل کيږي. د پرېکړه غونډالي په څېر(۲ -) دا د ايا له لارې يا سره پيل کيږي.

يادونه: په دې ټولو ليکنو کې کمښت شته، چې بايد تل ګران لوستونکي يا ډېر کار پرې وکړي.

.

د اپنتروګاتيو غونډالو برخکلمي

۱ – غبرډوليزه پوښتنغونډاله، ۲ – پرېکړييزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله.

بېلګې:

۱ – يوه پوښتنغونډاله ده، ، چې ټيک د غبرېدونکي د معلومات کنډو يا تشيا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشيا ډکه کړي.

(۱) غونډاله: ،،(ايا) ته نن راځې؟،، يوه اپنتروګاتيو غونډاله ده.

(۱) اپنتېروګاتيو – يا پوښتنغونډاله له غونډالنخښې،،؟،، سره په نخښه کيږي، که دا يوه سر – يا بنسټغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالي د پوښتنغونډالي په چوپړ کې نه دي، دوی(يو څه ته) رابلنغونډالي دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غواړې تر اخره يا تر پای(بلاخره، يا بالاخره(رېښتيا نه پرې پوهېږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشې؟،، يا ،، بيا هم يا: تر اخره پورې نه غواړې راشې؟،،

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخام مېرې شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوې:

Vienna (Austria 1988):

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compacttopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

Vienna (Austria 1987):

دويم:Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شميرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي
Bonn (Germany 2000):

دريم: د شميرپوهنې ستر کتاب : د شميرپوهنې برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې ليکنه به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځنې ځايونه ترې لرې شوي دي)
Bonn (Germany 2003):

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
MathematicalFormulas
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(1997Bonn (Germany

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شينواري د ،،د افغانستان روغې او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سياسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې ليکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de

لاندې د برينکمن ليکنې چې له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموېښي له پاره ګټور دي.

دولسم- شميرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

ديارلسم – شميرپوهنه د ښوونځي لپاره دويم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شميرپوهنه د ښوونځي لپاره دريم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شميرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

شپاړسم – احصايه يا ستاتيستيک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – اناليزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – اناليزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کرښيز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شميرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

يوېشتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

دوه ويشتم – فنکشنل اناليز(ketabton:comته پورته شوی)

درويشتم – وکتور شميرنه (ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورې ژباړې

څلرويشتم – له www.grundstudium.info/linearealgebra/ څخه:کرښيز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځويشتم – Georg Gutenbrunner ګڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري(ketabton:comته پورته شوی)

زما ليکنې
Bonn (Germany):

شپږويشتم- د شميرپوهنې ستر کتاب دويم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغيراتو سره : دا کتاب د شميرپوهنې برخې برسيره دانجنرۍ، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتيا سره زياتونه او کونه راغلې (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ويشتم- د شميرپوهنې ستر کتاب دويمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ويشتم- ځمککچپوهنه (هندسه) دويم چاپ د پوره تغيراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نه ويشتم – الجبر بنسټونه دويم چاپ له تغيراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرۍ پوهنه يا سټ تيوري (ketabton:comته پورته شوی)

يودېرشم – د شميرپوهنې سم اند (منطق رياضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د يو څو شميرپوهانو ژوندليک(ketabton:comته پورته شوی)

دريدېرشم – د شمير پوهنې ګډې وډې ليکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو ليکونکی يې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتيګرال شميرنو ته تمرينونه او اوبيونې يا حلونه يې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شميرپوهنې انګريزې پښتو او عربي + درې ډکشنري

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویيونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګې پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څېر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوڅلوېښتم - فزیک لومړیبرخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزیک کوچنی ویونو دکشنري(کتابتونړکوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېشتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه څلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېشتم – ژبسمون (که غواړئ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دې پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورپېنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- تولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راتول او یو څه ورزیاتونې د سمونونو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

یادونه: د درې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لېږ ناتوانه غوندې یم. که سرېه سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابتون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: اروابناد نورالرحمان

د مور نوم: اروابناده پستو بي بي
د نیکه نوم: اروابناد حسن خان

د نیا نوم: اروابناده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګې غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګی لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکتری په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړی نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیداپښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهني وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میرزي په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي ښښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمې همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

ډاکتر ماخان مېرزي شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library